

OVER
DE WELDAAD VAN CHRISTUS
DEN GEKRUISIGDEN
VOOR DE CHRISTENEN
DOOR
AONIO PALEARIO

EEN OORSPRONKELIJK ITALIAANSCH
GESCHRIFT, VERSCHENEN IN HET
JAAR 1542 TE VENETIË, WAARVAN
NAAR SCHATTING 40.000 EXEMPLA-
REN OP LAST VAN DE INQUISITIE
ZIJN VERBRAND.

VOORAFGEGAAN DOOR EEN INLEIDING,
BEVATTENDE VERSCHILLENDE BIJZONDERHEDEN
OVER HET LEVEN VAN DEN SCHRIJVER.

Den Hertog's Uitgeverij — Utrecht

£ 3-

INLEIDING.

Op de laatste bladzijde van dit boekje zegt de schrijver, dat de leer van de rechtvaardiging uit het geloof is bestreden en ten allen tijde zal bestreden worden door zulke christenen, die Joodsche harten in zich omdragen. Daarom zal een nieuwe uitgave van dit kostelijke boekje, ook in den tijd waarin wij leven zeker niet overbodig zijn. Het valt wel niet te ontkennen, dat de tegenstellingen eenigszins anders zijn, sinds de dagen der reformatie. Immers werd toen de zaligheid niet alleen toegeschreven aan het geloof in de verdiensten van Jezus Christus, maar ook aan de goede werken van zichzelf, en van de heiligen. Zóó is het nog in de Roomsche Kerk. Maar in de kerken der reformatie, zoowel Luthersche als Gereformeerde, van den tegenwoordigen tijd, is de Joodsche zuurdeesem ook weer zoodanig doorgedrongen, dat niets meer van de oude luister der reformatorische leer overgebleven is, dan de schoone belijdenisschriften.

Waar men de zaligheid, al is het dan ook bedektelijk, niet toeschrijft aan hetgeen uit den mensch voortkomt in den vorm van werkzaamheden, enz., daar vindt men een verkapt Remonstrantisme, dat zich bedient van gereformeerde termen. Men zegt daar wel: „door het geloof alleen”, maar steunt hierbij slechts op een geloof, dat de werkingen der natuur niet te boven gaat. Men spreekt wel van de noodzakelijkheid der wedergeboorte, doch

weet een geboorte uit den bloede, uit den wil des vleesches en uit den wil des mans niet meer te onderscheiden van een geboorte uit God. Zij, die zich bij uitstek gereformeerd noemen of voorgeven verdedigers te zijn der reformatie belijdenisschriften, ontzien zich dikwijls niet om in de toeëigening der waarheden, die zij voorstellen, hunne Joodsche of zoo men wil paapsche gezindheid te openbaren. Het is toch geen geheim, dat men leert, dat er zaligheid mogelijk is zonder „de zaak” (de rechtvaardigmaking) deelachtig te zijn. Ja, men is zóó ingenomen met zichzelf, dat men op de vaders, die de zuivere leer in alle eenvoudigheid voorstelden, als op beginnelingen neerziet, wien het maar al te zeer aan licht ontbrak. Waar echter een uiterlijk vasthouden aan de leer gevonden wordt, daar past het getuigenis: „Daar is geen vreeze Gods voor hunne oogen.” Geen bukken onder de Wet van Hem, „Die woont in de hoogte en in het heilige en bij dien, die eens verbrijzelden en nederigen geestes is.” Vandaar een bedekt Evangelie.

We kunnen daarom met vrijmoedigheid zeggen, dat het getuigenis van Paleario, in dit geschrift, ook is voor onzen tijd. Alleen wordt er nu niet zoo naar gesnakt als in den tijd waarin hij leefde.

Het verschijnen van dit geschrift was voor vier eeuwen een gebeurtenis. In 1542 werd het voor de eerste maal gedrukt te Venetië in Italië. Vele malen werd het herdrukt, ook in andere plaatsen. Het aantal dat in omloop geweest is, is in dien tijd geschat door Vergerio op 40000. Juist omdat het zich verre hield van een hatelijke en vijandige gezindheid tegen de heerschende geestelijkheid, werd het te meer op prijs gesteld. In de naaste omgeving van den Paus waren namelijk mannen, die de nieuwe leer niet vijandig waren. We noemen de kardinalen Contarini, Morone en Pole. Morone bevorderde zelfs ijverig de verspreiding van het boekje. Ook werd het vertaald in andere talen. Spoedig

verschenen scherpe wederleggingen, in het bijzonder van Fra Ambrogio Catarino, die het den brandstapel waardig keurde. De godvreezende Engelsche koning Eduard VI dacht er anders over, de „Beneficio” was zijn meest geliefde lectuur.

Onder den titel: „*Del beneficio di Giesu Christo crocifisso, verso i Christiani*” verscheen het zonder de naam van den schrijver Er is echter alle reden om aan te nemen, dat Aonio Paleario, hoogleeraar in de klassieke letteren te Sienna, de schrijver was. Hij was een sieraad van de hoogeschool en muntte uit zoowel door zijn groote kennis der oudheid, als door zijn dichters- en redenaars-talent. Doch boven alles bezat hij de kennis van een drieëinig God, welke toch alle wetenschap teboven gaat. In een brief vertelt Paleario (Opera edit Hallbauer, 1728, p. 519). Toen men mij op zekeren dag vroeg: „wat het eerste middel was door God aan den mensch gegeven om zalig te worden”, antwoordde ik: „Christus”. Daarna vroegen zij mij: „Welk is het tweede?” waarop mijn antwoord was: „Christus”. Zij vervolgden: „En het derde?” mijn antwoord bleef: „Christus.” Het kon dan ook niet uitblijven of de vrijmoedige man haalde zich spoedig de haat van vele monniken en priesters op den hals, die slechts naar een gelegenheid zochten om hem aan te kunnen klagen. Door allerlei valsche beschuldigingen, gelukte het hun eindelijk een proces uit te lokken. De aanklagers wilden niets anders dan zijn veroordeeling en weigerden daarom zelfs tegenover hem te getuigen. Door een der getuigen werd aan den aartsbisschop Francesco Bandini overgegeven de verhandeling over „den dood van Christus” (ongetwijfeld de „Beneficio”). Paleario aarzelde geen oogenblik zich als de auteur ervan te erkennen en wees de beschuldiging, wegens de voorkomende ketterijen daarin, moedig van de hand. „Hoe”, riep hij o.a. uit, „zie ik mij aangeklaagd, gedagvaard, verfoeid, bijna met een oordeel des doods getroffen wegens een geschrift, dat toegewijd is aan de lofprijzing van Christus?” (Oratio pro se ipso,

p. 105). Alleen uit deze woorden kan men reeds opmaken, dat Paleario inderdaad de auteur geweest is, doch later komt dit nog duidelijker uit in zijn verdedigingsrede voor het hooge gerechtshof. Daar zegt hij: „... Wie zou het gelooven? Er zijn zulke verharde, zulke hartelooze menschen, menschen, die zoo gereed zijn, om iemand aan te klagen en die de meest onschuldige handelingen als misdaden bestempelen, zoodat men het niet behoeft te wagen voor hen ongestraft de heerlijkheid van Christus, de Oorsprong van alle heil, de Koning van alle volkeren, te roemen. Omdat ik in dit jaar in de Toscaansche taal een boek schreef, waarin ik de weldaden roemde, welke zich door den dood van Christus over het geheele menschelijke geslacht uitbreiden, maakt men daaruit een reden om mij voor de rechtbank aan te klagen. Kan men iets uitdenken dat nog hatelijker is? Ik zeide: Daar Hij in Wien de godheid woont met zooveel liefde Zijn bloed heeft vergoten om ons te verlossen, mogen wij niet meer twifelen aan de goddelijke barmhartigheid, maar moeten wij een volkomen vrede en een volkomen rust genieten. Gestaafd met de heiligste documenten der oudheid, verzekerde ik, dat hij, die zijn blik richt op Jezus Christus, de Gekruisigde, op Zijn beloften vertrouwt en zijn hoop op Hem alleen vestigt, van Hem de vergeving zijner zonden ontvangt, de verlossing van alle ellende, omdat Hij onze hoop niet kan beschamen. En zie, deze dingen schenen die twaalf onmenselijke monsters (want ik kan ze niet met den naam van menschen aanduiden) zóó verschrikkelijk, zóó afschuwelijk, dat zij allen eenstemmig verklaarden, dat de auteur tot den brandstapel moest worden veroordeeld! Wanneer ik voor deze belijdenis (want ik zie mijn geschrift veel meer aan als een getuigenis, dan als een boek) deze straf moet ondergaan, dan zou mij, mijne heeren, niets gelukkigers kunnen overkomen. In een tijd als die waarin wij leven geloof ik, dat geen christen op zijn bed moet sterven. Wat schaadt het te worden aangeklaagd, in den kerker

geworpen, met roeden gegeeseld, opgehangen, in een zak genaaid, voor de wilde dieren of in de vlammen te worden geworpen, wanneer door zulke martelingen de waarheid steeds meer in het volle daglicht treedt?” (Opera p. 101-102).

Het is niet bekend, dat in Italië destijds een soortgelijk boekje verschenen is, zoodat Paleario dus zonder twijfel de auteur moet zijn. Laten we echter nog verder zijn rede beluisteren. Zich tot zijn tegenstanders richtende, zegt hij in dezelfde rede: „Gij klaagt mij aan, dat ik dezelfde inzichten heb als de Duitschers? Welk een lichtvaardige beschuldiging! Bedoelt gij daarmee alle Duitschers? Zijn zij alle verkeerd? ... En wanneer gij uw beschuldiging beperkt tot de theologen, is zij dan eerlijk? Heeft Duitschland geen voortreffelijke theologen? Hoe kan men echter, gezien de groote verscheidenheid der meeningen, waardoor zij gescheiden zijn, mij aanklagen, dat ik met hen gemeene zaak zou hebben gehad; is dat niet een nietszeggende aanklacht? Toch heeft uw aanklacht, hoe nietig zij ook schijnt, haar verborgen angel, welke haar venijn verspreidt. Onder de Duitschers verstaat gij zonder twijfel Oecolampadius, Bucer, Erasmus, Melancton, Luther, Pomeranus en anderen, die men onder verdenking van ketterij gebracht heeft. Maar er is voorzeker geen theoloog onder ons, die zoo bekrompen is dat hij niet zou moeten toegeven, dat hunne geschriften waarheden bevatten, welke de hoogste lof waardig zijn; met evenveel geleerdheid als getrouwheid uiteengezet, gestaafd met aanhalingen ontleend aan de vaderen, die ons de leer des heils hebben nagelaten, of aan die verklaringen der Grieksche of latijnsche Kerk, waarvoor wij, al kunnen ze niet vegeleken worden met de grondzuilen der eerste kerk, toch eerbied mogen hebben. Hiertoe behooren: Origenes, Chrysostomus, Cyrillus, Ireneus, Hieronymus en Augustinus, die gij dan toch evengoed moet aanklagen; ik heb mij hen tot voorbeeld genomen.” Zoo gaat hij nog verder en stelt dan zijn geboorteland Italië tegenover Duitsch-

land. Hij waagt het om de uitspraken van het heilige Officium (geloofsrechtbank) te vergelijken met een zwaard, dat voortdurend zweeft boven het hoofd der auteurs van boeken en onophoudelijk dreigt deugd, geloof en het vrije onderzoek te vernietigen. Hij stelt de vraag: „Hebben wij het treurige lot van Ochino niet toe te schrijven aan de woede van deze onwetende en bloed-dorstige menschen?” Deze monnik eertijds biechtvader van paus Paulus III had moeten vluchten naar Geneve toen hij zich zag prijsgegeven aan de razernij van zijn vijanden. Hij werd daar leeraar der Italiaansche vluchtelingen. Zijn preeken, die in Geneve het licht zagen, werden gretig gelezen in Italië. Spoedig werd echter het lezen hiervan streng verboden en vervolgd door de Inquisitie.

De indrukwekkende rede van Paleario maakte een diepen indruk op zijn rechters, hij werd dan ook vrijgesproken. Maar het is te begrijpen, dat de woede van zijn vijanden hierdoor verdubbeld werd. Zijn vrienden wisten hem echter te bewegen om zich uit den openlijken strijd wat terug te trekken en Sienna te verlaten. In de volgende elf jaren, waarin hij professor was te Lucca, liet hij slechts weinig van zich hooren, doch het lijden bleef hem niet bespaard. De tegenwerking aan de universiteit moede, legde hij zijn ambt in 1554 neer, om zich geheel aan de theologische studiën te wijden. „God te kennen. Hem te dienen, dat is het doel van het leven . . . Er is geen noodzakelijker voedsel voor de ziel, dan de betrachtting der goddelijke dingen,” waren woorden uit zijn laatste redevoering aldaar.

In 1555 nam hij een beroeping aan als hoogleeraar naar Milaan. Daar schreef of voleindigde hij zijn meest bekende werk „*Actio in Pontifices Romanos et eorum assecclas*” (Opera p. 227 tot 438) (De klachten over de Roomsche Pausen en hunne aanhangers). Hij vertrouwde het alleen toe aan eenige zijner vrienden als zijn nalatenschap. Eerst in 1606 werd het voor het eerst te

Leipzig uitgegeven. De 20 artikelen, die in het eigenlijke boek breeder worden ontwikkeld, worden gevonden in „*De Historie der martelaren*”, die velen der lezers wel zullen kunnen nalezen. In het negende artikel zegt hij o.a. (Opera p. 235): „. . . . Zij vragen ons hoe wij weten, dat deze boeken van den Bijbel kanoniek zijn, en wie ons gezegd heeft, dat Christus de Zoon van God is. Naar het voorbeeld der Samaritanen zeggen wij (Joh. 4), dat wij in de gemeente van Christus en Zijne boeken hebben hooren spreken; maar, zooveel de onbegrijpelijke verborgenheid van God aangaat, worden wij tot Christus geleid, niet door vleesch en bloed, maar door den Vader en door den Heiligen Geest; en ik weet niet wat er goddelijks op wonderbare wijze in onze harten gegrift is, doordat wij gedoopt zijn door den Heiligen Geest en door het vuur, verwijderd van opgeblazenheid en vervuld met standvastigheid, zoodat wij tegen de Samaritaansche zeggen, zooals ons de Evangelist leert: „Wij gelooven niet meer om uws zeggens wil; want wijzelfven hebben Hem gehoord en weten, dat deze waarlijk is de Christus, de Zaligmaker der wereld.” Alzoo getuigt de Geest van God in onze harten, dat door de vier Evangelisten en door de Apostelen Paulus, Jacobus, Petrus en Judas ons het Evangelie geschreven en medegedeeld is, en dat de boeken van het Nieuwe Testament, die wij lezen, de ware leer der zaligheid bevatten. Wij zeggen wat wij weten en onze wetenschap is waar, niet afkomstig van den mensch, maar van de zalving, dat is te zeggen van den Heiligen Geest, Die ons onderwijst volgens hetgeen de Apostel Johannes zegt in het tweede hoofdstuk van zijn algemeenen zendbrief. „En de zalving, die gijlieden van Hem ontvangen hebt, blijft in u, en gij hebt niet van noode, dat iemand u leere, maar gelijk deze zalving u leert van alle dingen, zoo is zij ook waarachtig, en is geen leugen, en gelijk zij u geleerd heeft, zoo zult gij in Hem blijven.” — In het slotwoord van dit werk verklaart hij zich bereid zijn getuigenis met den dood te verzegelen,

waarvan hij wel een voorgevoel zal hebben gehad. Ja, hij scheen daarnaar te verlangen, zooals uit een brief aan een zijner leerlingen (Basilius Amerbach) is te lezen. Hij schrijft daar: „Door de geloovige aanschouwing van het lijden van Christus en door de voorbeelden der heiligen geworden ons vertroosting, die dezen naam werkelijk waardig zijn. Wat beteekenen bovendien al onze moeiten en bezwaren, welke slechts een korten dag duren in vergelijking met het lijden van den „Man van smarten“, van Hem. Die vrijwillig den kruisdood op Zich nam om de wereld te verlossen? Roept Hij ons, Hem op dezen weg te volgen? Hij is ons daarop voorgegaan. Hij is verschenen, de overste Leidsman der volkeren en heeft de overwinning behaald over al onze vijanden. Midden door de vlammen van den brandstapel, door de steenenregen van de steening en de kwellingen van den meest afschuwelijken dood wijst hij ons den weg ten hemel! . . . Waarom dus zuchten over de beproevingen, die ons worden opgelegd, waarom ons lot beklagen, wanneer wij door bittere ervaring weten dat alles om ons heen verandert, dat alles om ons heen vergaat? O, dood, hemelsche bevrijder! zullen wij aarzelen om onze handen naar u uit te strekken, wanneer gij nadert om de laatste band van het land der vreemdelingschap te verscheuren?”

Paleario's verlangen werd vervuld. Paus Pius V, in 1566 als Paus gekozen, legde een fanatieken ijver aan den dag in het vervolgen der ketteren. De Inquisitie te Milaan legde de hand op een uitgave van zijn brieven en redevoeringen, welke te Bazel waren verschenen. Ook zijn reeds vermelde verdedigingsrede, voor meer dan 20 jaren gehouden, kwam daarin voor, zoodat een aanklacht niet uitbleef. Een jaar daarna moest hij zich voor de hoogste rechtbank der Inquisitie te Rome verantwoorden, het was in het jaar 1568. Hij was toen 66 jaar oud. Over de talrijke verhooren is weinig bekend, alleen dat hij staande is mogen blijven. De Roomsche geschiedschrijver verhaalt, dat hij vele „vermetele

antwoorden” gaf, „welke een ketter verraden, die de strengste bestraffing verdient”. De hoofdpunten van de aanklacht vormden de rede te Sienna gehouden, waarin hij Ochino zoo geprezen had, de verdediging der Duitsche reformatoren en de hevige uitvallen tegen de monniken. In het bijzonder wraakte men het gedeelte over het uitgeven van dit boekje, waarin hij de leer van de vrije genade Gods en van het alleen rechtvaardigende geloof in Jezus Christus verheerlijkte. Na een scherp onderzoek stelde men de aanklacht vast, die inhield, dat hij het vagevuur loochende en de werkzaamheid van de gebeden voor de afgestorvenen; dat hij het kloosterleven belachelijk maakte; dat hij de rechtvaardiging alleen toeschreef aan de verdienste van Christus met uitsluiting van de werken en de door de kerk bevolen oefeningen. Men gebod hem te herroepen. Hierop antwoordde hij zijn rechters met de volgende woorden: „Waartoe is het noodig, dat ik mij na al deze getuigenissen, die gij tegen mij hebt, nog verder inspan. Ik ben besloten het voorbeeld van den Apostel te volgen, die zegt: „Christus heeft voor ons geleden, ons een voorbeeld nalatende, opdat gij Zijne voetstappen zoudt navolgen. Die geen zonde gedaan heeft, noch daar is geen bedrog in Zijnen mond gevonden. Die als Hij gescholden werd niet weder schold en als Hij leed niet dreigde, maar gaf het over aan Dien, Die rechtvaardiglijk oordeelt.” Zoo velte dan uw oordeel. Vervult uw plicht en verheugt door de veroordeeling van Paleario zijn vijanden.” Den 15 October 1569 werd hij tot den galg en brandstapel veroordeeld, welke doodstraf eerst 3 Juli 1570 aan hem voltrokken werd.

Nog enkele bijzonderheden over dit boekje. De oorspronkelijke Italiaansche uitgave scheen totaal vernietigd te zijn door de Inquisitie. Alleen bestonden er nog enkele exemplaren van

vertalingen. In 1843 werd echter te Cambridge een Italiaansch exemplaar gevonden. Het werd daarop opnieuw in de Italiaansche taal uitgegeven, terwijl er ook een vertaling verscheen in de Duitsche taal van de hand van Tischendorf in 1855. Een Nederlandsche bewerking van deze Duitsche vertaling verscheen in 1856 te Amsterdam bij A. Jager, deze uitgave komt thans nog hoogst zelden voor. De bewerking ervan bleek, na vergelijking met de Leipzigsche en een andere vertaling, verschenen bij Steinkopf te Stuttgart, minder nauwkeurig te zijn. Onze uitgave is daarom nauwkeurig herzien en wat stijl en woordenkeus betreft hier en daar ook wat dichter bij de tegenwoordige Nederlandsche taal gebracht. De inleiding is geheel opnieuw bewerkt en bevat thans meerdere bijzonderheden omtrent den auteur, welke o.a. geput zijn uit een levensbeschrijving van Paleario door Jules Bonnet.

B.

EERSTE HOOFDSTUK.

Over de erfzonde en 's menschen ellende.

Volgens de Heilige Schrift heeft God den mensch geschapen naar Zijn beeld en gelijkenis; het lichaam onvatbaar voor ramp en lijden, de ziel rechtvaardig, waarheidlievend, godvruchtig, barmhartig en heilig. Toen hij echter, overwonnen door zijne dorst naar kennis, van de door God verboden vrucht at, verloor hij dit evenbeeld — deze gelijkenis aan zijnen Schepper; hij werd het gedierte gelijk en den duivel, die hem bedrogen had. — Nu toch werd hij, naar den geest, onrechtvaardig, bedriegelijk, wreed-aardig, goddeloos, ja een vijand van God; terwijl hij naar het lichaam, vatbaar werd voor allerlei lijden en onderworpen aan duizenderlei bezwaren; hij werd niet slechts gelijk gesteld met het redelooze vee, maar zelfs nog dieper verlaagd. — En gelijk onze stamouders, indien zij Gode gehoorzaam waren geweest, hunne gerechtigheid en heiligheid ons ten erfdeel zouden hebben nagelaten; zoo is nu — ten gevolge hunner ongehoorzaamheid — hunne ongerechtigheid, goddelooze zin en hunne vijandschap tegen God overgeërfd op ons. — Daardoor is het ons onmogelijk geworden, uit eigen kracht, God lief te hebben en naar Zijnen wil te wandelen; ja, wij staan tot Hem in vijandschap, — in vijandschap tot Dengene, Die als een rechtvaardig Rechter, de zonden straft, zonder dat wij hope kunnen hebben op Zijne ontfermende

genade. — In 't kort, onze geheele natuur is door den val van Adam verdorven geworden, en gelijk zij vroeger verheven was boven die van alle andere schepselen, zoo is zij thans aan allen onderworpen, terwijl zij aan duivel, zonde en dood dienstbaar en tot de straf der hel veroordeeld is. — Het onderscheidingsvermogen ging verloren; wat goed is, werd door den mensch kwaad — wat kwaad is goed genoemd; de waarheid hield hij voor leugen, de leugen voor waarheid. — Daarom zegt ook de Profeet: Alle menschen zijn leugenaars (Ps. 116 : 11) en: daar is niemand die goed doet. (Ps. 14 : 3). — Gelijk een machtig en gewapend vorst over zijn paleis, even rustig heerscht de duivel over deze wereld; hij is haar vorst en heer geworden. Daar is geen taal bekend, waarin ook slechts het duizendste gedeelte onzer ellende kan worden uitgedrukt; want na door Gods eigen handen te zijn voortgebracht, hebben wij het beeld Gods verloren, en zijn, naar ons geheele zijn en wezen, den duivel gelijk geworden, daar wij gaarne doen wat hij wil, en een afkeer hebben van alles wat hem mishaaft. Daar wij nu de buit zijn geworden van een zoo boozen geest, zoo is er ook geen zonde zoo groot, waaraan niet ieder onzer zich gaarne zou overgeven, indien de genade Gods ons daarvoor niet bewaarde. — Dit gebrek aan rechtvaardigheid, en deze geneigdheid — deze vaardigheid tot alle ongerechtigheid en goddeloosheid, heet erfzonde. Wij dragen haar met ons om van de moederschoot af aan, waaruit wij als kinderen des toorns geboren werden; ze is afkomstig van onze ouders, en oorzaak en bron van al het verkeerde — van al de misdrijven, waaraan wij ons schuldig maken.

Willen wij daarvan nu bevrijd worden, en onze oorspronkelijke onschuld terug bekomen, willen wij den beelde Gods weder gelijk worden, zoo is 't vóór alles noodig, dat wij onze ellende gevoelen en erkennen. Want gelijk niemand, die niet gevoelt dat hij krank is, den geneesheer verlangt, en gelijk de kranke noch

de voortreffelijkheid van zijnen arts, noch den dank, dien hij hem schuldig is, erkent, zoo hij niet de overtuiging heeft dat zijne ziekte hoogst gevaarlijk, ja doodelijk is; eveneens erkent niemand, die de krankte zijner ziel niet gevoelt, den Heiland als den éénigen geneesheer daarvan, en evenmin kan hij de voortreffelijkheid diens Heilands en den aan Hem verschuldigden dank erkennen, wanneer hij niet gekomen is tot bewustheid van de zwaarte zijner schuld, en tot de overtuiging van het doodelijke der krankheid, die door besmetting van onze eerste ouders op ons is overgegaan.

T W E E D E H O O F D S T U K .

Hoe de wet van God gegeven is, opdat wij, door de erkenning onzer schuld en van de onmogelijkheid der rechtvaardiging uit de werken, zouden geleid worden tot de genade Gods en tot de rechtvaardiging uit het geloof.

Toen nu onze God, naar Zijne oneindige goedheid en barmhartigheid, Zijnen eeniggeboren Zoon ter verlossing der ongelukkige kinderen Adam's, in de wereld zenden wilde, en daarbij oordeelde dat het allereerst noodig was, hen tot bewustheid te brengen van hun diepe ellende, koos hij Abraham uit en beloofde hem in zijn zaad, alle volkeren op aarde te zullen zegenen, terwijl hij de nakomelingen van dezen aartsvader als Zijn bijzonder volk aannam. Hij gaf hun nadat zij uit Egypte waren uitgetogen en van de dienstbaarheid Farao's verlost, door tusschenkomst van Mozes de wet. Deze wet verbiedt de booze begeerlijkheid, en gebiedt God lief te hebben van ganscher harte, van ganscher ziele en met alle krachten. — Dat wil zeggen, wij moeten al onze hoop op God stellen, wij moeten steeds willig en bereid zijn, voor Hem ons leven op te offeren, ieder lijden geduldig te dragen en ter Zijner eere ons te ontdoen van al onze goederen en waardigheden; wij moeten liever in den dood gaan, dan iets, zij het ook 't geringste, te bedrijven wat onzen God zou mishagen; en dit

alles zijn wij verplicht te doen met de grootste blijmoedigheid en bereidwilligheid des harten. — De wet gebiedt al verder dat wij onzen naaste zullen liefhebben als onszelven, terwijl zij als onzen naaste beschouwt alle menschen, van welken stand zij ook wezen mogen, zoowel vrienden als vijanden. Zij wil dat wij steeds bereid zijn voor hen dat alles te doen, wat wij wenschen zouden dat zij voor ons deden, en dat wij voor hetgeen van den naaste is evengoed zorgen als voor het onze.

Wanneer nu de mensch in deze wet inziet als in een helderen spiegel, ontdekt hij al spoedig zijne krankheid en zijn onvermogen om de geboden Gods behoorlijk op te volgen en zijnen Schepper de eer en de liefde te betoonen, die hij Hem schuldig is. Alzoo bestaat de eerste taak der wet daarin, dat zij de zonde kennen leert, wat dan ook door den heiligen Paulus in het derde hoofdstuk van zijn brief aan de Romeinen bevestigd wordt, terwijl hij op een andere plaats zegt: Ik kende de zonde niet dan door de wet. (Rom. 7 : 7).

Eene tweede taak der wet is dat zij de zonde meerder doet worden. Vervreemd toch van de gehoorzaamheid aan God, en dienstknechten des duivels geworden, vol van verkeerde neigingen en begeerlijkheden, kunnen wij 't niet verdragen, dat God onze booze lusten tegengaat, en worden zij steeds meerder in gelijke mate als Hij ze tracht te stuiten. Vandaar zegt de heilige Paulus: dat de zonde bovenmate werd zondigende (Rom. 7 : 13). De zonde (zooals hij schrijft Rom. 7 : 8, 9) was dood; toen echter de wet — het gebod — kwam, is zij weder levend geworden.

De derde taak der wet bestaat daarin, dat zij de openbaring bevat van de gramschap en het oordeel Gods, dat hen, die Zijne geboden niet volkomen vervullen, met den dood en met eeuwige straffen bedreigt. De Heilige Schrift toch zegt, (Deut. 27 : 26): Vervloekt zij, die de woorden dezer wet niet zal bevestigen, doende dezelve; terwijl de heilige Paulus de wet

eene bediening des doods noemt (2 Cor. 3 : 7) en zegt dat zij toorn verwekt. (Rom. 4 : 15).

Naardien nu de wet de zonde ontdekt heeft, en die meerder deed worden, en daarbij geopenbaard heeft de gramschap Gods, die den zondaar met den dood bedreigt, zoo wordt haar vierde taak daardoor bereikt, dat zij den mensch beangst maakt. Hij geraakt in vertwijfeling, want hij zou wel gaarne de geboden Gods nakomen, maar hij gevoelt klaar en duidelijk dat hem dit onmogelijk is. Daarom geraakt hij in opstand tegen God, en zou hij Hem wel willen vernietigen, daar niets hem zoozeer pijnigt als de vrees voor Zijn oordeel en Zijne straffen. De heilige Paulus zegt dan ook: (Rom. 8 : 7) dat het bedenken des vleesches vijandschap is tegen God, omdat het zich der wet Gods niet onderwerpt en dit ook niet doen kan.

De vijfde taak der wet en haar eigenlijk meest heerlijk en belangrijk doel bestaat daarin, dat zij den mensch de noodzakelijkheid doet gevoelen om tot Christus te gaan. Eveneens gevoelde zich vroeger het beangste en verschrikte volk Israëls gedrongen de toevlucht te nemen tot Mozes, toen het zeide: Spreek gij met ons, en wij zullen hooren; en dat God niet met ons spreke, opdat wij niet sterven. (Exod. 20 : 19). En dit behaagde den Heere. 't Is goed dat zij gesproken hebben, zoo luidde het (Deut. 18 : 17) en alleen dáárom vonden zij goedkeuring bij den Allerhoogste, omdat zij naar een middelaar tusschen Hem en zich hadden verlangd. Die middelaar was Mozes, en aldus een afschaduwing van Jezus Christus, Die bestemd was tot pleitbezorger en middelaar tusschen God en de menschen. Daarom sprak God tot Mozes: Een Profeet zal ik hun verwekken uit het midden hunner broederen, als u; en Ik zal Mijne woorden in Zijnen mond geven, en hij zal tot hen spreken alles wat Ik hem gebieden zal; en het zal geschieden, de man die niet zal hooren naar Mijne woorden, die hij in Mijnen naam zal spreken, van dien zal ik het zoeken. (Deut. 18 : 18, 19).

DERDE HOOFDSTUK.

Hoe de vergeving der zonden, onze rechtvaardiging en volkomen zaligheid alleen door Christus te erlangen is.

Daar nu God den door Hem beloofden grooten Profeet gezonden heeft in Zijn eeniggeboren Zoon, opdat deze ons van den vloek der wet verlossen en weder met onzen Schepper en Heere verzoenen zou, de vrijheid van den wil in ons herstellen, ons bekwaam zou maken tot alle goede werken en het beeld van God, dat wij door de schuld onzer eerste voorouders verloren hebben, weder in ons hernieuwen zou (Coloss. 3 : 10); en naardien wij weten dat er onder den hemel geen anderen naam den menschen gegeven is waardoor wij moeten zalig worden dan alleen die van Jezus Christus (Hand. 4 : 12), zoo laat ons dan ook, door de schreden van het levend geloof, tot Hem de toevlucht nemen. Die ons daartoe ook uitnodigt als Hij zegt: Komt herwaarts tot Mij allen die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u ruste geven. (Matth. 11 : 28). Welke troost, welke vreugde des levens is er, die te vergelijken is met de vreugde van hem, die diep en smartelijk ternedergedrukt door het ondragelijke gewicht zijner zonden, zoo liefderijke en zachte woorden hooren mag uit den mond van den eigen Zoon van God; die zich door Hem, op zoo minzame wijze, verademing en rust hoort toezeggen, en volkomene bevrijding van den last die hem drukt!

Alles echer komt daarop aan, dat wij diep van onze krankheid en ellende overtuigd zijn en die erkennen. Hij toch, die geen gevoel heeft van zijne kwaal, kan ook de genezing daarvan niet waardeeren. Daarom zegt ook Christus: Zoo iemand dorst, die kome tot Mij en drinke (Joh. 7 : 37), alsof Hij zeggen wilde: Wie zich niet als zondaar erkent en geen dorst gevoelt naar de gerechtigheid, die kan ook niet smaken de liefde van onzen Heere Jezus Christus, welk een genot het is, aan Hem te denken, over Hem te spreken en Hem, in al Zijnen wandel, na te volgen.

Als wij nu zoo onze krankheid door middel der wet hebben leeren kennen en erkennen, dan wijst Johannes de Dooper ons als met den vinger op den meest liefdevollen geneesheer, waar hij zegt: Ziet het Lam Gods dat de zonde der wereld wegneemt. (Joh. 1 : 29). Hij is het die ons verlost van het zware juk der wet, daar Hij haren vloek en zware bedreigingen opheft en te niet maakt (Gal. 3 : 13); Hij is het die onze krankheden heelt en ons vrijmaakt (Joh. 8 : 32) terwijl hij ons terugbrengt tot den staat der onschuld, en het beeld Gods in ons hernieuwt. — Want, zooals Paulus zegt: Gelijk ze allen in Adam sterven, zoo zullen ze ook in Christus allen levend gemaakt worden. (1 Cor. 15 : 22).

Men wane intusschen niet, dat de zonde die wij van Adam hebben overgeërfd, méér op ons vermag — krachtiger is dan de gerechtigheid van Christus, die eveneens door het geloof op ons is overgegaan. Het moge den schijn hebben alsof de mensch zich met recht beklagen kon, dat hij buiten zijne schuld in zonden ontvangen en geboren wordt, en dat hij deelen moet in de gevolgen der ongehoorzaamheid zijner stamouders. waardoor de dood heerscht over alle menschen; — dat schijnbaar recht tot klagen is geheel vervallen; want op dezelfde wijze zonder éenige verdiensten onzerzijds, erlangen wij deel aan de gerechtigheid van Christus, is de dood vernietigd en het eeuwige leven door Hem voor ons verworven geworden.

De heerlijke rede van den heiligen Paulus, waarin dat alles op treffende wijze wordt uiteengezet, vinde hier eene plaats. „Daarom, — zoo zegt hij (Rom. 5 : 12 v.v.) — gelijk door ééne mensch de zonde in de wereld ingekomen is, en door de zonde de dood, en alzoo de dood tot alle menschen doorgedaan is, in welken allen gezondigd hebben. — Want tot de wet was de zonde in de wereld; de zonde nu wordt niet toegerekend, als er geen wet is. — Maar de dood heeft geheerscht van Adam tot Mozes toe, ook over degenen die niet gezondigd hadden in de gelijkheid der overtreding van Adam, welke een voorbeeld is desgenen die komen zoude. Doch niet gelijk de misdaad, zoo is ook de genadegift: want indien door de misdaad van ééne velen gestorven zijn, zoo is veel meer de genade Gods, en de gave door de genade, die daar is van ééne mensch Jezus Christus, overvloedig geweest over velen. — En niet gelijk de schuld was door den eenen die gezondigd heeft, zoo is de gift: want de schuld is wel uit ééne misdaad tot verdoemenis, maar de genadegift is uit vele misdaden tot rechtvaardigmaking. Want indien door de misdaad van ééne de dood geheerscht heeft door dien ééne, veelmeer zullen degenen, die den overvloed der genade en der gave der rechtvaardigheid ontvangen, in het leven heerschen door dien eenen, namelijk Jezus Christus. Zoo dan gelijk door ééne misdaad de schuld gekomen is over alle menschen tot verdoemenis, zoo komt ook door ééne rechtvaardigheid de genade over alle menschen tot rechtvaardigmaking des levens. — Want gelijk door de ongehoorzaamheid van dien ééne mensch, zoo velen tot zondaars zijn gesteld geworden, zoo zullen ook, door de gehoorzaamheid van ééne, zoo velen tot rechtvaardigen gesteld worden. Maar de wet is bovendien ingekomen, opdat de misdaad te meerder worde; en waar de zonde meerder geworden is, daar is de genade veel meer overvloedig geweest; opdat, gelijk de zonde geheerscht heeft in den dood, zoo ook de genade

zoude heerschen door rechtvaardigheid tot het eeuwige leven, door Jezus Christus, onzen Heere."

Uit deze woorden van Paulus blijkt ten duidelijkste wat hierboven is gezegd geworden, dat namelijk de wet gegeven is, opdat men de zonde zoude leeren kennen en tegelijk leeren wij daaruit dat zij niet meer vermag dan de gerechtigheid van Christus, door welke wij gerechtvaardigd worden bij God. — Want gelijk Christus machtiger is dan Adam, zoo vermag ook Zijne gerechtigheid méér dan de zonde van dezen, en wanneer nu die zonde genoegzaam was, om ons te maken tot zondaren en kinderen des toorns, zonder eenig door ons zelve gepleegd misdrijf, zoo zal de gerechtigheid van Christus nog veel toereikender zijn om ons rechtvaardig te maken, en kinderen der genade te doen worden, zonder eenig eigen goed werk, dat ook nooit goed zijn kan, wanneer wij niet voor wij het doen, zelve goed zijn geworden en gerechtvaardigd door het geloof, iets wat ook door den Heiligen Augustinus bevestigd wordt. — En hieruit volgt, in welk een grove dwaling de zoodanigen verkeeren, die om den wille van eene of andere zware zonde, in hun vertrouwen op de goedheid en liefde van God wankelen, daar zij ten onrechte meenen, dat Hij niet iedere zonde, hoe zwaar zij ook wezen moge, zou kunnen kwijtschelden en vergeven. — Integendeel heeft Hij reeds in Zijnen eeniggeboren Zoon, alle onze schuld en ongerechtigheid gestraft, en dientengevolge het gansche menschelijke geslacht eene volkomene vergiffenis toegestaan, die verkrijgbaar is voor een ieder die gelooft in het Evangelie, dat is, aan die boodschap des heils, welke door de Apostelen aan de wereld is bekend gemaakt met deze woorden: 'Wij bidden van Christus wege, laat u met God verzoenen. Want Dien, Die geen zonde gekend heeft, heeft Hij zonde voor ons gemaakt, opdat wij zouden worden rechtvaardigheid Gods in Hem. (2 Cor. 5 : 20, 21).

Terwijl Jesaja deze oneindige goedheid Gods in den geest

voorzag, schreef hij die godvruchtige woorden, welke ons van het lijden van onzen Heere Jezus Christus, en van de oorzaak van dat lijden, eene zóó uitmuntende voorstelling geven, dat wij die niet voortreffelijker in de Schriften der Apostelen kunnen vinden. (Jes. 53 : 1 v.v.) „Wie heeft onze prediking geloofd, en aan wien is de arm des Heeren geopenbaard? Want hij is als een rijsken voor zijn aangezicht opgeschoten, en als een wortel uit eene dorre aarde: Hij had geene gedaante noch heerlijkheid; als wij Hem aanzagen, zoo was er geene gestalte, dat wij Hem zouden begeerd hebben. Hij was veracht, en de onwaardigste onder de menschen, een man van smarten, en verzocht in krankheid; en een iegelijk was als verbergende het aangezicht voor Hem; Hij was veracht en wij hebben Hem niet geacht. Waarlijk, Hij heeft onze krankheden op Zich genomen, en onze smarten heeft Hij gedragen; doch wij achtten Hem dat Hij geplaagd, van God geslagen en verdrukt was. Maar Hij is om onze overtredingen verwond, om onze ongerechtigheden is Hij verbrijzeld; de straf, die ons den vrede aanbrengt was op Hem, en door Zijne striemen is ons genezing geworden. Wij dwaalden allen als schapen, wij keerden ons een iegelijk naar zijnen weg; doch de Heere heeft ons aller ongerechtigheid op Hem doen aanloopen. Als dezelve geëischt werd, toen werd Hij verdrukt, doch Hij deed Zijnen mond niet open: als een lam werd Hij ter slachting geleid en als een schaap, dat stom is voor het aangezicht zijner scheerders, alzoo deed Hij zijnen mond niet open."

Welk een schandelijke ondankbaarheid en versmading is het dus, wanneer wij, die ons christenen noemen, en weten dat de Zoon Gods al onze zonden op Zich genomen en die door Zijn dierbaar bloed heeft uitgedelgd; wanneer wij, die weten dat hij om onzentwil met den dood des kruises is gestraft geworden, niet-tegenstaande dat alles ons zelve rechtvaardigen — en door onze eigene werken de vergiffenis onzer schuld verwerven willen,

eveneens alsof de verdiensten, de gerechtigheid en het bloed van Christus daartoe ongenoegzaam zouden zijn, indien wij onze eigen goede werken daaraan niet toevoegden; goede werken, waarvoor wij — bevlekt als ze zijn door eigen liefde, zelfzucht en duizenderlei andere gebreken — Gode veeleer om vergeving dan om belooning moesten bidden. — Daarbij denken wij niet aan de bedreigingen, door Paulus gericht tot de Galatiërs, die, door valsche leeraars misleid, niet wilden erkennen dat, de rechtvaardiging, uit het geloof alleen, genoegzaam was, en daarom ook door de wet gerechtvaardigd wilden worden. Paulus zegt tot hen: Christus is u ijdel geworden, die door de wet gerechtvaardigd wilt worden; gij zijt van de genade vervallen; want wij verwachten door den geest uit het geloof de hope der rechtvaardigheid. (Gal. 5 : 4, 5).

Wanneer nu echter Christus en Zijne genade reeds daardoor verloren gaat, dat men Zijne rechtvaardigheid en de vergiffenis zijner zonde tracht te erlangen door de wet, die eenmaal door God, onder zulke ontzagwekkende teekenen op den berg Sinai gegeven werd; wat zullen wij dan zeggen tot hen, die aanspraak maken, om volgens hunne eigen wetten en gebruiken voor God gerechtvaardigd te worden? Dat zij zelven de vergelijking maken, en dan het vonnis vellen! Als God deze eer en dien roem aan Zijne eigene geboden onthoudt, hoe willen zij dan dat Hij die geven zal aan hunne wetten en verordeningen? Deze eer komt alleen toe aan Zijnen eeniggeboren Zoon. — Hij alleen heeft door Zijn opofferend lijden genoeg gedaan voor alle onze zonden, zoolwel de verledene, als de tegenwoordige en toekomstige, gelijk zulks ook bewezen wordt door Paulus in het 7de, 9de en 10de hoofdstuk van den brief aan de Hebreërs, en eveneens door Johannes in het 1ste en 2de hoofdstuk van den éérsten zijner brieven. Zoo dikwijls wij daarom deze genoegdoening van Christus ons door het geloof toeëigenen, erlangen wij ook de

verzekering van de vergiffenis onzer zonden, en worden wij, door Zijne gerechtigheid, zélven goed en gerechtvaardigd voor God. Vandaar dat Paulus in zijn brief aan de Philippiërs, op de verzekering dat hij „naar de rechtvaardigheid die in de wet is, onberispelijk geleefd had,” volgen laat: „Maar hetgeen mij gewin was, dat heb ik om Christus wil schade geacht. Ja gewisselijk, ik acht ook alle dingen schade te zijn, om de uitnemendheid der kennis van Christus Jezus mijnen Heere, om Wiens wille ik alle die dingen schade gerekend heb, en acht die drek te zijn, opdat ik Christus moge gewinnen, en in Hem gevonden worde, niet hebbende mijne rechtvaardigheid die uit de wet is, maar die door het geloof van Christus is, namelijk de rechtvaardigheid, die uit God is door het geloof; opdat ik Hem kenne, en de kracht Zijner opstanding, en de gemeenschaps Zijns lijdens, Zijnen dood gelijkvormig wordende. (Phil. 3 : 6, v. v.)

Merkwaardige woorden! Ieder Christen griffele die in zijn hart en bidde God, dat Hij ze hem in hunne volle kracht doe gevoelen. Hoe duidelijk wordt hier door Paulus geleerd, dat ieder die Christus in waarheid kent, de werken der wet nadeelig acht, in zooverre zij hem afleiden van het vertrouwen op Christus, op Wien hij geheel zijne zaligheid grondvesten moet, en hem daarvoor een ijdel zelfvertrouwen in de plaats doet stellen. Paulus, dit denkbeeld ontwikkelende, voegt daaraan toe, dat „hij alles drek acht te zijn, opdat hij Christus mocht gewinnen en in Hem gevonden worden”. Hij bewijst daarmede dat wie op de werken vertrouwt, Christus niet gewint, noch ooit met Hem in gemeenschap zal staan. Daar nu op deze waarheid de geheele verborgenheid des geloofs gegrond is, zoo voegt hij, opdat wij zijne bedoeling te beter zouden begrijpen, er nog bij en prent het ons diep in, dat alle eigengerechtigheid en iedere rechtvaardiging op grond van de vervulling der wet door hem verworpen wordt, terwijl hij zich alleen vasthoudt aan die gerechtigheid, welke

God schenkt aan hen, die vastelijk gelooven dat Hij in Christus alle onze zonden gestraft heeft, en voor wie — zooals Paulus zegt — Christus geworden is wijsheid van God, rechtvaardigheid, heiligmaking en verlossing, opdat, gelijk geschreven is, ieder die roemt zou roemen in den Heere en niet in eigen werk. (1 Cor. 1 : 30, 31).

Wél vindt men in de Heilige Schrift enkele plaatsen, die, wanneer ze verkeerd worden verstaan, deze leer van Paulus schijnen tegen te spreken, en die de rechtvaardiging en de vergeving der zonden uit de werken en uit de liefde afleiden; doch deze plaatsen zijn sedert zóó uitmuntend opgehelderd, dat het thans ten duidelijkste blijkt hoe zij, die haar in bovengemelden zin hebben opgevat, haar geheel verkeerd hebben begrepen.

Wij nu, geliefde Broeders! wij willen de dwaze meening der onzinnige Galatiërs niet aankleven, maar vasthouden aan de waarheid die door Paulus ons wordt geleerd; wij willen den roem onzer rechtvaardiging enkel en alleen toeschrijven aan de barmhartigheid Gods en aan de verdiensten Zijns Zoons, die ons met Zijn dierbaar bloed verlost heeft van de heerschappij der wet en van het geweld der zonde en des doods, en die ons in het rijk van God heeft ingeleid, om ons eeuwig gelukkig te doen zijn. Ik zeg dat Hij ons verlost heeft van de heerschappij der wet, eensdeels omdat Hij ons Zijn Geest gegeven heeft, Die in alle waarheid leidt en anderdeels omdat Hij aan de wet volkomen heeft genoeg gedaan, en deze genoegdoening aan al Zijne leden, d. i. aan alle oprecht geloovige Christenen, wordt toegerekend, zoodat zij nu getroost kunnen verschijnen voor den rechterstoel Gods, bekleed met de gerechtigheid van hunnen Heiland, en door Hem verlost van den vloek der wet. (Gal. 3 : 13).

Zoo kan ons dan de wet niet meer aanklagen of verdoemen (Rom. 8 : 33, v. v.) en evenmin kan zij onze verkeerde neigingen en begeerlijkheden aanprikken of de zonde meerder in ons

maken. En daarom zegt ook de Apostel Paulus: (Col. 2 : 14) dat het handschrift, dat tegen ons was, door Christus weggenomen en aan het kruis genageld is geworden. Want gelijk wij door onzen Heiland verlost zijn van de heerschappij der wet, zoo heeft Hij ons ook verlost van de heerschappij der zonde en des doods. — De dood heeft geen macht meer over ons, daar hij door Christus in Zijne opstanding overwonnen is; en gevolgelyk ook door ons, als Zijne leden. Wij kunnen daarom met Paulus en met den profeet Hosea uitroepen: De dood is verslonden tot overwinning. Dood! waar is uw prikkel? Hel! waar is uwe overwinning? De prikkel nu des doods is de zonde, en de kracht der zonde is de wet. Maar Gode zij dank die ons de overwinning geeft door onzen Heere Jezus Christus. (1 Cor. 15 : 52, v.v.) Dat is nu het heilaanbrengende zaad, hetwelk de giftige slang, d. i. den duivel, den kop vermorzeld heeft (Gen. 3 : 15); want allen toch die in Christus gelooven, en zich vast verlaten op zijne genade, zijn met Hem overwinnaars van zonde, dood, duivel en hel. — Dat is het hooggeroemde zaad Abrahams, waarin God beloofd heeft alle volkeren der aarde te zullen zegenen. (Gen. 22 : 18). Ieder voor zich had anders die verschrikkelijke slang den kop moeten vermorzelen, en zich zelven alzoo bevrijden van den vloek. — Doch dit ware te zwaar geweest, ja alle krachten der wereld tezamen genomen, zouden dit niet vermocht hebben. En daarom heeft onze God en barmhartige Vader, uit medelijden met onze diepe ellende, ons zijnen eeniggeboren Zoon geschonken, Die ons verlost van het gif der slang, en Die ons ten zegen en ter rechtvaardiging geworden is, opdat wij ons slechts op Hem verlaten en van alle gerechtigheid afstand doen.

Laten wij dan, geliefde Broeders! de gerechtigheid van onzen Heere Jezus Christus aangrijpen, en die ons door het geloof toe-eigenen; laat ons vast ervan overtuigd zijn, dat wij gerechtvaardigd zijn, niet door onze werken, maar door de verdiensten van

Christus; Dat blijdschap en vrede in ons overvloedig zijn, want de gerechtigheid van Christus delgt alle onze ongerechtigheden uit, en maakt ons goed, rechtvaardig en heilig in het oog van God. Ziet Hij ons aan door het geloof één geworden zijnde met Zijnen Zoon, dan beschouwt hij ons niet meer als kinderen van Adam, maar als Zijne eigene kinderen, en stelt ons, in gemeenschap met dien rechtmatigen Zoon, tot erfgenamen Zijner heerlijkheid.

VIERDE HOOFDSTUK.

Over de werkingen des levenden geloofs, en over de vereeniging der ziel met Christus.

Zóó groot is de werking van dit heilig en levend geloof, dat hij, die gelooft dat Christus zijne zonden op Zich heeft genomen, Hem ook gelijkvormig wordt, en de zonde, den dood, den duivel en de hel overwint. En dit is dan de reden waarom de kerk — dat wil zeggen iedere geloovige ziel — de bruid is van Christus, gelijk Hij haar bruidegom is. Wij weten hoe het is in den echt; hoe daarin twee worden tot één, en twee één vleesch zijn, en hoe dus ook ieders bijzondere goederen gemeenschappelijk eigendom zijn; zoodat de bruidegom de huwelijksgift der bruid evengoed als het zijne beschouwt, als de bruid het huis en al de rijkdommen des bruidegoms, de hare acht te wezen. En zoo is het ook inderdaad; anders toch zouden zij niet één vleesch zijn, zoo als de heilige Schrift zegt. (Gen. 2 : 24) Op dezelfde wijze nu heeft God Zijnen geliefden Zoon verloofd met de geloovige ziel. Hoewel deze niets bezat wat zij haar eigendom kon noemen, behalve de zonde, zoo heeft toch de Zone Gods 't niet versmaad om haar met hare huwelijksgift — de zonde — aan te nemen als Zijne geliefde bruid, terwijl door de gemeenschap die in dit heilig echtverbond geldende is, dát wat den eene toebehoort ook het eigendom wordt van den anderen. En nu zegt

Christus: Uwe huwelijksgift, mijne lieve bruid, — dat wil zeggen uwe zonden, uwe overtredingen der wet, de toorn Gods tegen u, de vermetele macht des duivels over u, de gevangenschap der hel en al uw overig kwaad — dat alles is Mijn eigendom geworden; ik kan daarover beschikken naar het mij goedgevindt, en daarom — wil ik ze werpen in het vuur van Mijnen kruisdood en ze daarin vernietigen. En toen nu God Zijnen Zoon geheel beladen zag met de zonden zijner bruid, strafte hij Hem, en deed Hem sterven aan het hout des kruises. Daar hij echter zijn innig geliefde en altijd gehoorzame Zoon was, zoo wekte Hij Hem op uit den dood, plaatste Hem aan zijne rechterhand en gaf hem alle macht in hemel en op aarde. De bruid echter zegt eveneens en met de grootste blijmoedigheid: Alle koning- en keizerrijken van mijnen geliefden Bruidegom behooren ook mij toe, ik ben zoowel koningin als keizerin van hemel en van aarde; de bezittingen van mijnen Echtgenoot — Zijne heiligheid, Zijne zondeloosheid, Zijne gerechtigheid en Zijne goddelijkheid, met alle daaraan verbonden kracht en macht — zijn ook mijn eigendom, en ben alzo heilig, zondeloos, rechtvaardig, en goddelijk; niets ontbreekt mij; ik ben liefelijk en schoon, want mijn geliefde Bruidegom is zonder enig gebrek en is schoon en liefelijk. Daar Hij geheel de mijne is, zoo is natuurlijk ook al wat Hij bezit mijn eigendom, en daar Hij heilig is en rein, zoo ben ook ik rein en heilig. Door Zijne zondeloze geboorte heeft hij de bevleete geboorte zijner in zonden ontvangen bruid geheiligd. Door zijne zondeloze kindschheid en jongelingschap heeft hij al het onreine, dat zijne geliefde bruid als kind en maagd aankleefde, rein gemaakt; want zóó groot is de liefde en de gemeenschap, die tusschen de ziel van den oprechten christen en haren Bruidegom bestaat, dat de werken van den eene ook die des anderen zijn. Vandaar dat wanneer gezegd wordt: Christus heeft gevast, Christus heeft gebeden en is door Zijnen Vader verhoord geworden; Hij heeft

dooden opgewekt, booze geesten uitgedreven en zieken genezen; Hij is gestorven, opgestaan uit den dood en ten hemel gevaren, dat alles evenzeer toepasselijk is op den christen; hij heeft dat alles óók gedaan, want de werken van Christus zijn ook zijne werken; door hém heeft hij ze volbragt. In waarheid kan men dan ook zeggen dat de christen is gekruisigd, begraven, wederopgestaan, ten hemel gevaren, tot een kind Gods verkoren, en deelgenoot is geworden der goddelijke natuur. Maar ook van de andere zijde zijn alle werken van den christen, werken van Christus, Die ze als zóódanig ook wil aanmerken; en daar die werken onvolmaakt zijn, en Hij als de volmaakt heilige zulks niet kan gedoogen, reinigt Hij ze door Zijne kracht volkomen, opdat Zijne bruid immer vrolijk en tevreden zij, en niets te vreezen hebbe. Hoe gebrekkig hare werken ook wezen mogen, zoo zijn ze Gode nochtans aangenaam om den wille Zijns Zoons, op Wien voortdurend Zijn oog rust.

O onuitsprekelijke goedheid Gods! Hoeveel dank is de christen Gode niet schuldig! Geene menschenlijke liefde is te vergelijken met de liefde Gods, als Bruidegom der ziel van ieder geloovig christen. Vandaar dat Paulus (Eph. 5 : 25, v.v.) zegt: dat Christus de gemeente, dat wil zeggen, iedere hem tot bruid gewordenen ziel, lief heeft gehad en zich voor haar heeft overgegeven in den dood des kruises, opdat Hij haar heiligen zoude, haar gereinigt hebbende met het bad des waters door het woord, en opdat Hij haar zich zelven heerlijk zoude voorstellen, een gemeente, die geene vlek of rimpel heeft, of iets dergelijks, maar dat zij zoude heilig zijn en onberispelijk; hetwelk met andere woorden zeggen wil: dat zij Hem volkomen zou gelijk zijn in heiligheid en vlekkeloosheid, als eene echte en rechtmatige dochter van dien God, Die, zoo als Christus zegt, de wereld zóó lief heeft gehad dat Hij Zijnen eeniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige

leven hebbe. Want God heeft Zijnen Zoon niet gezonden in de wereld, opdat Hij de wereld veroordeelen zoude, maar opdat de wereld door Hem zoude behouden worden. Die in Hem geloofd wordt niet veroordeeld. (Joh. 3 : 16, v.v.)

Nu zou men mij wel kunnen vragen: Hoe wordt de gemeenschap in dit goddelijk echtverbond ten uitvoer gelegd? — Op welk eene wijze heeft de vereeniging plaats tusschen de ziel, als bruid, met Christus, als haren bruidegom? Welke zekerheid kan ik hebben dat mijne ziel vereenigd is met Christus en uitverkoren is tot Zijne bruid? — Hoe kan ik met zekerheid roemen in alle die zegeningen waarin zich (hierboven) de bruid beroemde? Gaarne wil ik gelooven dat anderen in die eer en dat voorrecht zich mogen verheugen, maar dat ik een dergenen zijn zou, aan wie God eene zoo groote genade schenkt, daarvan kan ik mij niet overtuigen; ik ben daartoe mijne ellende en diepe verdorvenheid te zeer bewust. — Mijn antwoord daarop, geliefde Broeders! is, dat uwe zekerheid van dat alles bestaat in het waar en levend geloof, waardoor God, gelijk Petrus zegt, (Hand. 15 : 9) de harten reinigt. — Door dat geloof stellen wij een volkomen vertrouwen in het Evangelie, (Marc. 16 : 16) dat is, in die blijde boodschap, welke door God aan de geheele wereld verkondigd is, namelijk, dat Hij in Christus al onze zonden straffende, strenge rechtvaardigheid aan Hem heeft uitgeoefend. — Wie deze blijde boodschap aanneemt en zich daarop volkomen verlaat, die heeft het ware geloof; zijne zonden zijn hem vergeven en hij is verzoend met God; van een kind des toorns wordt hij een kind der genade en bekomt het beeld Gods weder terug, (2 Cor. 3 : 18) hij wordt burger van het Godsrijk en maakt zichzelf tot een tempel van den Allerhoogste, Die de ziel met Zijnen eeniggeboren Zoon verlooft, door middel van dit geloof, dat, gelijk zoo vaak door den Heiligen Paulus gezegd wordt, een werk en een geschenk van God is. — God echter schenkt het een ieder, die door hem

geroepen wordt tot rechtvaardiging en tot verheerlijking en tot het eeuwige leven, zooals Christus getuigt, waar Hij zegt: (Joh. 6 : 40) Dit is de wil Desgenen die Mij gezonden heeft, dat een iegelijk die den Zoon aanschouwt, en in Hem gelooft, het eeuwige leven hebbe; en Ik zal hem opwekken ten uitersten dage. Eveneens zegt Hij: (Joh. 3 : 14, v.v.) Gelijk Mozes de slang in de woestijn verhoogd heeft, alzoo moet de Zoon des menschen verhoogd worden; opdat een iegelijk die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe. En tot Martha sprak Hij: (Joh. 11 : 25, v.v.) Die in Mij gelooft, zal leven, al ware hij ook gestorven, en een iegelijk die leeft en in Mij gelooft, zal niet sterven in eeuwigheid; terwijl zijn woord tot de Joodsche volksmenigte luidde: (Joh. 12 : 46) Ik ben tot een licht in de wereld gekomen, opdat een iegelijk die in Mij gelooft, in de duisternis niet blijve — Johannes zegt daarenboven in een' zijner brieven: (1 Joh. 4 : 9, 10) „Hierin is de liefde Gods jegens ons geopenbaard, dat God zijnen eeniggeboren zoon gezonden heeft in de wereld, opdat wij zouden leven door Hem. Hierin is de liefde, niet dat wij God liefgehad hebben, maar dat Hij ons lief heeft gehad, en Zijnen Zoon gezonden heeft tot eene verzoening voor onze zonden”. — Maar bovendien zond Hij Hem tot vernietiging onzer vijanden, en dáárom is Hij ook, zoo als Paulus zegt: (Hebr. 2 : 14, v.v.) ons vleesch en bloed deelachtig geworden, opdat Hij door den dood te niet doen zoude dengenen die het geweld des doods had, dat is, den duivel, en verlossen zoude alle degenen die met vreeze des doods door al hun leven der dienstbaarheid onderworpen waren.”

Daar wij alzoo het getuigenis der heilige Schrift voor ons hebben ter bevestiging der beloften waarvan hierboven sprake was, en van vele anderen, welke in verscheidene Schriftgedeelten te vinden zijn, zoo kunnen wij aan de waarheid daarvan niet twifelen. — En daar de Schrift in het algemeen spreekt, zoo

behoeft niemand er aan te twijfelen of hetgeen zij zegt ook op hem-zelfen toepasselijk is. Ten einde dit nog duidelijker te maken, omdat hierin de geheele verborgenheid des geloofs gelegen is, zoo willen wij ons voorstellen dat een goed en heilig koning eene bekendmaking heeft doen uitvaardigen, volgens welke alle uitgewekene oproermakers gerustelijk in zijn rijk kunnen terugkeeren, daar hij, om den wille der verdiensten van een' hunner bloedverwanten, aan allen volkomene vergiffenis heeft geschonken. Zal nu wel een enkele dier boosdoeners er aan behoeven te twijfelen, of hij in waarheid vergeving voor zijne oproerigheid bekomen heeft? Gewisselijk neen. Veeleer zal hij, vol hoop en vertrouwen, wederkeeren tot zijne haardstede om daar, onder de hoede van dien heiligen koning, zijn levensweg te vervolgen. Wie echter niet wederkeert, die zal daarvoor ook de straf hebben te verduren, en, om zijns ongeloofs wille, in ballingschap en beladen met de ongenade zijns konings, moeten sterven. Deze heilige koning nu is de Heere van hemel en aarde, die om de gehoorzaamheid en de verdiensten van Christus, onzen bloedverwant, onzen opstand tegen Hem en alle daaruit voortvloeiende verkeerdheden, ons vergeven heeft, en Die — gelijk wij hierboven zeiden — aan de geheele wereld heeft doen bekend maken hoe wij allen, vol hoop en vertrouwen, in Zijn rijk mogen wederkeeren. Ieder nu, die deze blijde boodschap gelooft, keert terug in het rijk van God, waaruit hij door de schuld zijner eerste ouders verdreven was, en laat zich tot zijne eigene zaligheid leiden door den geest Gods. Die daaraan echter geloof weigert, kan ook geen genot erlangen van de verleende vergiffenis, maar blijft, om den wille zijns ongeloofs, in ballingschap, onder de macht des duivels, en leeft en sterft in de diepste ellende, daar hij steeds blijft verkeeren onder de ongenade des konings van hemel en aarde. En dit geschiedt met het volste recht; want wij kunnen den Allerhoogste geene grootere belediging aandoen, dan Hem te maken

tot eenen leugenaar en bedrieger; en dit doen wij wanneer wij Zijne beloften niet gelooven.

O, hoe zwaar bezondigt zich de ongeloovige tegen den heiligen God, daar hij niet alleen zich vergrijpt aan Zijne eer en volmaaktheid, maar daardoor ook zijne eigene verdoemenis bewerkt en het bitterste zielelijden, daar zijn geweten hem, levenslang, geene ruste laat! — Wie echter met een oprecht hart en in volle verzekerdheid des geloofs tot God gaat, (Hebr. 10 : 22) Zijne beloften, zonder de minste twijfeling, geloovende en daarop zijn vertrouwen stellende, in de zekerheid, dat alles zal vervuld worden wat God beloofd heeft, die geeft God de eere; hij leeft in bestendigen vrede en voortdurende blijmoedigheid, daar hij ten allen tijde God looft en dankt, Die hem tot de vreugde des eeuwigen levens heeft uitverkoren, waarvoor hij de Zone Gods Zelf als Borg heeft, zijnen innig geliefden Bruidegom, Wiens bloed hem het harte besprengd en gelaafd heeft. (1 Petr. 1 : 2; Hebr. 10 : 22)

En waar dit allerheiligst geloof in het harte woont en leeft, daar werkt het eene levende hoop en een onwankelbaar vertrouwen op de barmhartigheid Gods. — Wij verlaten ons dan geheel en alleen op God, laten aan Hem onze zorgen over, en verzekerd van Zijn goede wil, vreezen wij niet voor den duivel en zijn metgezellen, noch voor den dood. — Dit even vast als innig vertrouwen op de goddelijke barmhartigheid verruimt het hart, vervult het met vurige liefde, leidt en drijft het tot God met de aangenaamste gewaarwordingen. — Daarom vermaant Paulus ons ook, (Hebr. 4 : 16) met vrijmoedigheid toe te gaan tot den troon der genade, en spoort hij ons aan (Hebr. 10 : 35) om niet weg te werpen onze vrijmoedigheid, welke eene zoo groote vergelding des loons heeft.

Dit heilige vertrouwen is in het hart verwekt door den Heiligen Geest, Die ons door het geloof is medegedeeld, hetwelk

nooit zonder de goddelijke liefde is. Daaruit volgt nu, dat wij door deze levende kracht gedreven worden het goede te doen, en ontvangen daartoe zóóveel kracht en lust, dat wij met de grootste blijmoedigheid alles doen en alles — ook het onverdragelijkste — verduren, uit liefde voor — en ter eere van onzen barmhartigen God en Vader, Die ons in Christus met zulk een buitengewone genade en goedheid verwaardigd heeft, en ons van vijanden tot Zijne geliefde kinderen heeft willen maken.

Zoodra dit echte geloof den mensch door God geschonken is, wordt hij ook, uit alles vermogende liefde tot God en den naaste, gedreven tot goede werken, om alzoo, gelijk een goede boom, goede vruchten te dragen. Dit kan niet anders, evenzeer als het onmogelijk is, een bos hout te ontsteken, zonder dat hij licht van zich geven zoude. Dat is dat heilige geloof, zonder hetwelk 't onmogelijk is Gode te behagen, (Hebr. 11 : 6) en waardoor alle heiligen van het oude en nieuwe Verbond zijn zalig geworden. — Dit wordt dan ook door Paulus getuigd omtrent Abraham, van wien hij (Rom. 4 : 3) aanhaalt wat geschreven staat: (Gen. 15 : 6) Abraham geloofde God, en het is hem gerekend tot rechtvaardigheid. Daarom zegt hij ook kort te voren: (Rom. 3 : 28) Wij besluiten dan, dat de mensch door het geloof gerechtvaardigd wordt, zonder de werken der wet; en op eene andere plaats: (Rom. 11 : 5, v.v.) Alzoo is er dan ook in dezen tegenwoordigen tijd een overblijfsel geworden, naar de verkiezing der genade. En indien het door genade is, zoo is 't niet meer uit te werken, anderzins is de genade geene genade meer. En aan de Galatiërs schrijft hij: (Gal. 3 : 11, 12) Dat niemand door de wet gerechtvaardigd wordt voor God is openbaar; want de rechtvaardige zal uit het geloof leven. Doch de wet is niet uit het geloof; maar de mensch die deze dingen doet, zal door dezelve leven; terwijl hij even te voren (Gal. 2 : 16) gezegd had, dat de mensch niet gerechtvaardigd wordt door de werken der wet, maar door het

geloof in Jezus Christus; en dadelijk daarop heet het: (Gal. 2 : 21) Indien de rechtvaardigheid door de wet is, zoo is dan Christus te vergeefs gestorven. In zijnen brief aan de Romeinen (Rom. 10 : 9, v.v.) vergelijkt hij de rechtvaardigheid uit de wet met die uit het Evangelie, en zegt dat de eerste in werken, de tweede in het geloof bestaat. „Namelijk — zoo schrijft hij — indien gij met uwen mond zult belijden den Heere Jezus, en met uw hart gelooven dat God Hem uit den doode opgewekt heeft, zoo zult gij zalig worden. Want met het hart gelooft men ter rechtvaardigheid, en met den mond belijdt men ter zaligheid”.

Zóó duidelijk leert ons Paulus, dat het geloof, zonder de werken, den mensch rechtvaardig maakt. En niet alleen hij, maar alle heilige leeraars, die na hem kwamen, hebben deze hooge en heerlijke waarheid van de rechtvaardiging uit het geloof erkend en bekrachtigd. Onder hen staat Augustinus bovenaan in zijn geschrift over het geloof en de werken, in dat over den geest en de letter, in zijne 83 vraagstukken, in het door hem aan Paus Bonifacius gerichte schrijven, en in zijne verklaring van den 31sten Psalm; terwijl hij op nog vele andere plaatsen deze leer verdedigt en bewijst, dat wij gerechtvaardigd worden door het geloof, zonder de hulp der goede werken, daar deze niet oorzaak maar uitwerksel zijn der rechtvaardiging. Ook bewijst hij ten duidelijkste, dat de woorden van Jacobus, mits recht verstaan, deze leer in geenen deele weerspreken.

Origenes verdedigt almede deze leer in zijn vierde boek over den brief aan de Romeinen, waarin hij verzekert dat, volgens Paulus, het geloof alleen genoegzaam is ter rechtvaardiging, in dier voege dat de mensch alleen daardoor gerechtvaardigd wordt, al had hij ook geen enkel goed werk gedaan; gelijk dan ook de met Jezus gekruiste misdadiger gerechtvaardigd werd, zonder de werken der wet, daar de Heere niet in aanmerking nam zijne vroegere wanbedrijven en evenmin wachtte op zijne goede werken,

nadat hij geloovig was geworden, maar hem op de eenvoudige belijdenis zijns geloofs rechtvaardig verklaarde, en hem aannam tot zijn metgezel bij Zijne intrede in het paradijs. En ook de in het Evangelie van Lucas (Luc. 7 : 37, v.v.) zoo hoog geroemde vrouw, mocht aan de voeten van Jezus de woorden vernemen: uwe zonden zijn u vergeven, (vs. 48) en onmiddellijk daarop (v. 50) uw geloof heeft u behouden, ga henen in vrede. Origenes voegt hier nog bij, hoe het uit vele plaatsen van het Evangelie blijkt, dat de Heere in alles wat Hij sprak, het geloof aanwees als den eenigen grondslag des heils der geloovigen. Derhalve wordt de mensch gerechtvaardigd door het geloof en helpen hem de werken der wet niets. Al had een mensch ook nog zoovele goede werken verricht, die de Wet eischt, en hem ontbrak het geloof, dat rechtvaardig maakt, zoo kunnen die werken der wet, omdat ze niet gegrond zijn op het fundament des geloofs, — hoewel naar het uiterlijk aanzien goed — hem niets baten ter zijner rechtvaardiging, want het geloof ontbreekt hem, het kenteeken dergenen, die door God gerechtvaardigd worden.

En wie is er dan ook die in eigene gerechtigheid roemen kan, als hij de tot God gerichte woorden van den Profeet hoort (Jes. 64 : 6): „Alle onze gerechtigheden zijn als een wegwerpelij kleeft” Zoo is hij dan alleen rechtvaardig, die roemt in het geloof aan het kruis van Christus.

De Heilige Basilius vordert in zijne leerrede over den ootmoed uitdrukkelijk, dat de christen zich alleen gerechtvaardigd zal achten door het geloof in Christus. Ziet hier zijne eigene woorden: „De Apostel zegt, dat wie zich beroemen wil, zich beroemen zal in den Heere, naardien hij schrijft dat Christus ons geworden is wijsheid van God, en rechtvaardigheid, en heiligmaking, en verlossing, opdat het zij, gelijk geschreven is: Die roemt, roeme in den Heere. (1 Cor. 1 : 30, v.v.) Want dat is de ware en volkomene roem in God, dat de mensch niet boogt op

eigene gerechtigheid, maar belijdt dat de ware gerechtigheid hem ten eenenmale ontbreekt, en dat hij alleen door het geloof in Christus gerechtvaardigd wordt. Ook Paulus roemt er in, eigene gerechtigheid te verachten en door het geloof in Christus die gerechtigheid te zoeken, die oorspronkelijk is van God.

De heilige Hilarius zegt in het negende hoofdstuk zijner verklaring van het Evangelie van Mattheus, het volgende: De schriftgeleerden ergerden zich er aan, dat de zonden van een mensch vergeven werden door Jezus, omdat zij Dezen ook slechts voor een mensch hielden, en Hij toch vergiffenis geschonken had voor wat de wet niet vergeven kon; want alleen het geloof maakt rechtvaardig.

Over de woorden van Paulus (Rom. 4 : 5, v.v.): „Dengenen die niet werkt, maar gelooft in Hem, die den goddelooze rechtvaardigt, wordt zijn geloof gerekend tot rechtvaardigheid, gelijk ook David den mensch zalig spreekt, wien God de rechtvaardigheid toerekent zonder de werken — wordt door den heiligen Ambrosius het volgende aangemerkt: „Paulus zegt dat dengenen, die in Christus gelooft, dat wil zeggen een heiden die geloovig wordt, zijn geloof evenzeer tot rechtvaardigheid gerekend wordt, als dit aan Abraham is geschied. Hoe konden dan de Joden meenen dat zij, op dezelfde wijze als Abraham, door de werken der wet, gerechtvaardigd zouden worden, daar het toch duidelijk was, dat Abraham niet door de werken der wet, maar door het geloof was gerechtvaardigd? Daaruit volgt dat de wet onnoodig is, daar toch de goddelooze, naar het voornemen der genade Gods, gerechtvaardigd wordt alleen door het geloof. Op zoodanige wijze, zegt hij, is het door God verordend, dat, nu de wet heeft opgehouden, de zondaar tot zijne zaligheid alleen zal verlangen naar het geloof aan de genade Gods, en de Apostel bekrachtigt wat hij zegt met het voorbeeld van den Profeet David. Als deze de menschen zalig roemt, aan wie God de rechtvaardigheid toe-

reken zonder de werken, zoo geeft hij daarmede te kennen dat de zulken zalig zijn, welke zonder inspanning en zonder eenige vervulling der wet, naar het raadsbesluit Gods, voor Hem gerechtvaardigd worden, alleen door het geloof. Daarom prijst hij ook zalig den tijd, waarin Christus geboren zou worden, gelijk de Heere zelf zegt (Matt. 13 : 17): „Vele Profeten en rechtvaardigen hebben begeerd te zien de dingen die gij ziet, en hebben ze niet gezien, en te hooren de dingen die gij hoort, en hebben ze niet gehoord.” Dezelfde Ambrosius zegt, in zijne verklaring van het eerste hoofdstuk van den eersten brief aan de Corinthiërs, ten duidelijkste, dat ieder die in Christus gelooft, gerechtvaardigd wordt zonder werken en zonder éenige verdienste, daar hij, door het geloof alléén, de vergeving der zonden ontvangt. En in eenen brief aan Ireneus laat hij zich daarover uit op de volgende wijze: „Niemand beroeme zich op zijne werken, want niemand wordt daardoor gerechtvaardigd; maar wie gerechtvaardigd is, dien is zijne rechtvaardigheid geschonken, daar hij alleen door Christus gerechtvaardigd is. Het is alzoo het geloof, dat ons verlost door het bloed van Christus, want hij is zalig, wien de zonden zijn kwijtgescholden en aan wien volkomene vergiffenis geschonken is.

Hetzelfde wordt ook bevestigd door den heiligen Bernhard in zijne 77ste verhandeling over het Hooglied, waarin hij bewijst dat onze verdiensten niet den minsten invloed hebben onze rechtvaardiging; dat deze alleen te danken is aan de goddelijke genade, die ons zonder eenige verdiensten rechtvaardig maakt en van de dienstbaarheid der zonde verlost. Door het geloof — zegt hij — wordt de ziel aan Christus ondertrouwd en met hem vereenigd, zonder dat daarbij eenig goed werk van ons in aanmerking komt.

Doch om niet breedvoerig te worden, wil ik geene verdere bewijspplaatsen aanhalen; ik kan echter niet nalaten, hier nog op te teekenen de heerlijke uitspraak van den heiligen Ambrosius, die gevonden wordt in zijn werk: Over Jacob en het zalige leven.

Hoort, wat de heilige man daar zegt: „Gelijk eens Jacob, die het recht der eerstgeboorte voor zich zelve niet verdiend had, voor zijnen vader verscheen, vermomd in het gewaad zijns broeders, en gehuld in zijn jachtkleed, dat een' zoo aangenamen geur van zich verspreidde, om op die wijze den vaderlijken zegen voor zichzelf te ontvangen; (Gen. 27 : 1 v.v.) zoo is het ook noodig voor ons, wanneer wij als rechtvaardigen voor God willen verschijnen, dat wij ons door middel van het geloof bekleeden met de gerechtigheid van Christus, en ons hullen in de dierbare vlekkelooze reinheid en zuiverheid van onzen eerstgeboren' broeder. En dit is ontwijfelbaar waar; want zoo wij voor God willen verschijnen, zonder te zijn bekleed met de gerechtigheid van Christus, zullen wij gewisselijk als onrechtvaardigen en strafwaardigen veroordeeld worden. Daarentegen zullen wij door God rechtvaardig, heilig en het eeuwige leven waardig worden verklaard, als Hij ons bekleed ziet met de gerechtigheid van Christus. Groot inderdaad is de vermetelheid derzulken, die vermeenen dat zij gerechtvaardigd kunnen worden door de betrachting van de geboden Gods, die toch allen zijn begrepen daarin, dat wij Hem zullen liefhebben van ganscher harte, van ganscher gemoede en uit alle krachten, en onzen naaste als ons zelve. Wie toch kan dan zoo aanmatigend en dwaas zijn om, eerstens, te gelooven dat hij die geboden volkomen heeft vervuld, en ten anderen, niet in te zien dat het gebod van God bij Zijnen eisch van volkomene liefde, iedere onvolkomenheid veroordeelt?

Mocht toch iedereen zijne werken, die hem goed toeschijnen, nauwkeurig onderzoeken, en hij zal spoedig gewaar worden dat zij veeleer overtredingen van de heilige Wet moeten heeten, daar zij bevlekt zijn en onvolmaakt. Daarom was het ook de bede van David (Ps. 143 : 2): „Ga niet in het gericht met Uwen knecht; want niemand die leeft zal voor Uw aangezicht rechtvaardig zijn”. Salomo zegt (Spr. 20 : 9): „Wie kan zeggen: ik heb mijn hart

gezuiverd, ik ben rein van zonden?" En Job roept uit (Job 15 : 14, v.v.): „Wat is de mensch dat hij zuiver zoude zijn? en die geboren is van een vrouw, dat hij rechtvaardig zoude zijn? Ziet op zijne heiligen zoude Hij niet vertrouwen, en de hemelen zijn niet zuiver in zijne oogen. Hoeveel te meer is een man gruwelijk, en stinkende, die het onrecht indrinkt als water?" En Johannes zegt (1 Joh. 1 : 8) „Indien wij zeggen dat wij geene zonde hebben, zoo verleiden wij ons zelve"; terwijl de Heere zelf de bede ons in den mond legt: „Vergeef ons onze schulden."

Hiernaar nu kan men afmeten de dwaasheid derzulken, die handel drijven met hunne goede werken, voorgevende dat zij daarmede niet alleen zich zelve, maar ook anderen kunnen zalig maken, alsof de Heere niet gezegd had (Luc. 17 : 10): „Alzoo ook gij, wanneer gij zult gedaan hebben al hetgene u bevolen is, zoo zegt: wij zijn onnutte dienstknechten, want wij hebben maar gedaan hetgeen wij schuldig waren te doen". Ziet, wanneer wij ook de geboden Gods volkomen vervulden, zoo zouden wij ons zelve toch nog moeten veroordeelen en onnutte dienstknechten noemen. Daar nu geen mensch ter wereld tot die volkomene vervulling in staat is, zoo zij toch niemand zoo dwaas, zich te beroemen dat zijne verdiensten zóó vele zijn, dat hij daarvan nog aan anderen kan mededeelen.

Doch keeren wij tot ons onderwerp terug. De hoogmoedige zondaar, die meent, om den wille van eenig werk dat de wereld roemenswaardig acht, rechtvaardig te zijn voor God, bedenke toch dat ieder werk dat voortvloeit uit een onrein en bevlekt hart noodwendig ook onrein en bevlekt wezen moet, en dus in de oogen van den Heilige niet de minste waarde heeft, noch hem voor God rechtvaardigen kan. Daarom moeten wij allereerst onze harten reinigen, zullen onze werken Gode welgevallig zijn; en deze reiniging bestaat in het geloof, gelijk de Heilige Geest gesproken heeft door den mond van Petrus (Hand. 15 : 9).

Men mag alzoo niet beweren dat de onrechtvaardige en zondige mensch door zijne werken gerechtvaardigd en goed en aangenaam wordt in de oogen van God; veeleer moeten wij erkennen dat onze harten van alle zonden gereinigd worden door het geloof en dat wij daardoor rechtvaardig en goed en aangenaam voor Hem worden. En alzoo hebben wij 't alleen dank te weten aan het geloof, dat onze werken, hoe gebrekkig en onvolkomen die ook wezen mogen, Gods majesteit welgevallig zijn. Daar wij, namelijk, door het geloof kinderen Gods zijn geworden, zoo beschouwt Hij onze werken niet met het oog van een gestrengen rechter, maar met dat van eenen barmhartigen Vader, Die medelijden gevoelt met onze zwakheid, en Die ons aanmerkt als leden van zijnen eeniggeboren Zoon, door Wiens gerechtigheid en volmaaktheid, alle onze onreinheden en zonden vereffend zijn; want bedekt door de reinheid en onschuld van Christus, worden zij ons niet toegerekend en vallen niet onder het rechterlijk oordeel Gods. Vandaar komt het, dat onze uit een oprecht geloof voortgevloeide werken, hoe onrein en hoe onvolmaakt zij ook wezen mogen, toch door Christus, in den dag des oordeels, geprezen en goedgekeurd zullen worden, in zoo verre namelijk als zij de vrucht en het bewijs zijn van het geloof, waardoor wij zalig worden. Door de liefde toch, die wij jegens de broeders hebben betoond, zal het ten duidelijkste blijken dat wij ook getrouwe broeders van Christus waren. Zoo zullen wij door het geloof in het volkomen bezit gesteld worden van het koninkrijk der hemelen, dat ons door God van de schepping der wereld af is toebereid, niet om onze verdiensten maar alleen uit vrije barmhartigheid, waardoor Hij ons heeft geroepen en uitverkoren tot de genade des Evangelies, en ons gerechtvaardigd heeft, opdat wij tot in eeuwigheid deelgenooten zouden zijn der heerlijkheid van Zijnen eeniggeboren Zoon Jezus Christus, Die onze Heere, onze Heiligmaking en onze rechtvaardigheid is. Doch dat is Hij niet voor dezulken, die niet

willen erkennen dat Zijne gerechtigheid alleen genoegzaam is, om den mensch rechtvaardig en aangenaam te maken voor God, Die gedreven door zijne vaderlijke goedheid, ons Christus en Diens gerechtigheid aanbiedt en schenkt zonder dat onze werken de minste verdiensten hebben.

Welk menschelijk werk zoude dan ook in staat zijn om een zoo kostbaar geschenk, een' grooten schat als Christus is, te kunnen verdienen? Deze schat is éénig, en alleen eene gift der genade en gunst en barmhartigheid Gods, en slechts door het geloof ontvangen wij die gift en erlangen wij de vergiffenis onzer zonden. Als derhalve Paulus en de Kerkvaders zeggen, dat het geloof alleen, zonder de werken, rechtvaardig maakt, geven zij daarmede te kennen dat wij alleen daardoor volkomene vergiffenis ontvangen en Christus in ons opnemen, die — zoo als Paulus zegt — door het geloof woning maakt in onze harten; Hij, die de angsten en de verschrikkingen van het geweten overwon; Die voor onze zonden aan de goddelijke gerechtigheid heeft genoeg gedaan, den toorn Gods tegen ons heeft uitgedelgd en het vuur gebluscht der hel, waarin wij door onze aangeborene en eigen zondigheid waren nedergestort, en Die eindelijk den duivel met al zijne macht en dwingelandij heeft te niet gedaan. Ziet zóó iets hadden de gezamenlijke goede werken der geheele menschheid niet kunnen te weeg brengen! Die eer en dat vermogen mag alleen aan den Zoon Gods worden toegeschreven, onzen gezegenden Christus, Wien alle macht gegeven is over hemel, aarde en hel, en Die Zichzelven met al Zijn verdiensten schenkt aan hem, die, wanhopende aan zichzelf, al zijne hoop op zaligheid stelt op Hem en Zijne verdiensten.

Niemand echter, vernemende hoe alleen het geloof, zonder de werken, rechtvaardig maakt, bedriege zich — gelijk zulks geschiedt door de naamchristenen, die alles vleeschelijk uitleggen, wanende dat het ware geloof slechts bestaat in het gelooven aan

de geschiedenis van Jezus Christus, evenals men de levensbeschrijvingen van Cesar of Alexander gelooft. Dit toch is niet meer dan een historisch geloof, dat zich enkel en alleen grondt op de verhalen of geschriften van menschen, en dat gewoonlijk slechts met flauwe trekken in de ziel wordt ingeprent; dat geloof is gelijk aan dat der Turken, die op dezelfde wijze aan de fabelen van den Koran gelooven. Een dergelijk geloof is niets dan menschelijke inbeelding; het laat het hart onvernieuwd en doordringt het niet met de goddelijke liefde, terwijl het ook geen goed werk ten gevolge hebben kan, voortspruitende uit het ware geloof en het nieuwe leven.

Derhalve is het eene groote dwaling, die ook in tegenspraak is met de heilige Schrift en met de heilige leeraars der heilige Kerk, wanneer men beweert dat het geloof alleen niet rechtvaardig maakt, maar dat daartoe vooral de werken noodzakelijk zijn. Hun die zóó spreken, voer ik tegemoet, dat hun historisch en gansch ijdel geloof, met al de daaraan verbonden werken, hen niet alleen niet rechtvaardigt, maar hen zal doen nederzinken in de diepte der hel, daar zij volkomen gelijk zijn aan die maagden, die geene olie hadden in hunne lampen, dat is geen levendig geloof in het hart. (Matth. 25 : 3)

Het geloof dat rechtvaardig maakt, is een werk Gods in ons: dáárdor wordt onze oude mensch gekruisigd (Rom. 6 : 6), worden wij één met Christus, nieuwe schepselen en veelgeliefde kinderen Gods. Dit hemelsche geloof is het, wat ons in de gelijkmaking van Zijn dood en opstanding, ééne plant maakt met Christus (Rom. 6 : 5) en dus ook het vleesch met zijne booze lusten en begeerlijkheden den doodsteek geeft. Want zijn wij ons bewust door de werking van dat geloof, dat wij met Christus gestorven zijn, zoo breken wij met ons zelve en met de wereld, overtuigd dat wij nu ook onze aardsche leden, dat wil zeggen, de zondige begeerten der ziel en de booze lusten des vleesches, dooden moeten

En weten wij het, dat wij met Christus zijn opgestaan, zoo streven wij ook naar een geestelijk, heilig leven, dat nabij komt aan dát, wat wij eenmaal, na de laatste opstanding, in den hemel zullen genieten. Dit heilige geloof maakt ons de vergeving van alle onze zonden deelachtig, welke het Evangelie verkondigt; doet ons in het koninkrijk Gods ingaan, stort vrede in onze harten en onderhoudt in ons eene heilige en bestendige blijmoedigheid. Door dat geloof komen wij in gemeenschap met God, maakt Hij woning in onze harten, zoodat onze ziel God aandoet, waarom onze ziel gedrongen wordt tot al hetgene waartoe Christus Zich gedrongen gevoelde tijdens zijne omwandeling onder de menschen: tot ootmoed, zachtmoedigheid, gehoorzaamheid jegens God, liefde, en tot alle andere volmaaktheden, door welke het beeld Gods in ons hersteld wordt.

Vandaar dat door Christus met alle recht aan dit van God geschonken geloof de zaligheid wordt toegezegd, eene zaligheid die, zonder heiligheid en zonder goede werken onbestaanbaar is. En hoe zou het mogelijk kunnen zijn, dat de christen niet heilig zou zijn, wanneer Christus door het geloof zijn heiligmaking geworden is? Door het geloof zijn wij zoowel rechtvaardig als heilig, en daarom noemt Paulus dezulken bijna altijd heiligen, die wij christenen noemen, en die toch, als zij den geest van Christus niet hebben, hem ook niet toebehooren en dus geene christenen zijn. — Worden zij echter geregeerd en geleid door dien Geest, dan behoeven wij ook niet te vreezen, dat zij, hoewel zich gerechvaardigd wetende door het geloof, traag zullen zijn in goede werken, want de geest van Christus is een geest der liefde, en de liefde kan niet werkeloos zijn of ophouden goed te doen. — Veel meer staat het in waarheid zóó: dat geen mensch eenig goed werk volbrengen kan, die zich niet bewust is van zijne rechtvaardiging door het geloof. — Vóór dien tijd oefende hij zich in goede werken veeleer tot zijne eigene rechtvaardiging dan uit

liefde en ter eere van God, en misvormde ze alzoo door eigenliefde en zelfzucht; terwijl daarentegen hij, die de zekerheid heeft zijner rechtvaardiging door de verdiensten en de gerechtigheid van Christus, die hij zich door het geloof toeëigent, het goede doet uit liefde en ter eere van God en Christus, en niet uit eigenliefde of tot zijne zelfrechtvaardiging. — Daarom vraagt de ware christen er ook niet naar, dat wil zeggen hij, die zich gerechvaardigd weet door de gerechtigheid van Christus, of de goede werken al of niet zijn voorgeschreven, daar hij, beziel en gedreven door de kracht der goddelijke liefde, ieder heilig, christelijk werk, uit zich zelve en bereidwillig onderneemt en nimmer ophoudt goed te doen.

Wie nu door zijn geloof in zijn binnenste niets gewaar wordt van die wonderbare werkingen, die door het van God geschonken geloof in den christen worden te weeg gebracht, die kan daaruit opmaken, dat hem het ware christelijke geloof nog ontbreekt, en hij moge er God vurig om bidden, zeggende: „Heere, kom mijn ongelooft te hulpe!” — (Marc. 9 : 24) En wanneer hij nu verneemt hoe het geloof alleen rechtvaardig maakt, zoo bedriege hij zich niet, en zegge: Wat zoude het mij baten, of ik mij al afslove in het doen van goede werken, daar ik toch alleen door het geloof in het paradijs kan komen. — Want ik antwoord hem daarop, dat men zeker alleen door het geloof in het paradijs komt, maar dat men niet vergeten moet, wat Jacobus zegt, (Jac. 2 : 19): de duivelen gelooven ook, en zij sidderen”. En zoudt ge meenen, samen met hen, het paradijs te kunnen ingaan? — Hieruit, mijn broeder, kunt ge nagaan in welk eene schromelijke dwaling gij verkeert; gij meent het geloof te hebben dat rechtvaardig maakt, en gij hebt het niet. Gij zegt: Ik ben rijk, en verrijkt geworden, en heb geens dings gebrek; en gij weet niet dat gij zijt ellendig en jammerlijk, en arm, en blind, en naakt. Ik raad u dat gij van God koopt goud, beproefd komende uit het vuur, (dat is het

ware in goede werken gelouterde geloof) opdat gij rijk moogt worden; en witte kleederen, (de reine onschuld van Christus) opdat gij moogt bekleed worden, en de schande uwer naaktheid niet geopenbaard worde (de afzichtelijkheid uwer zonden). Openb. 3 : 17 verv.

Het geloof dat rechtvaardig maakt is alzoo gelijk aan eene vlam, die noodzakelijk licht om zich verspreiden moet. Maar gelijk die vlam, zonder hulp van het licht, het hout verteert, al kan zij zonder dat licht niet bestaan, evenzoo is het een feit, dat het geloof, zonder behulp der goede werken, de zonden uitdelgt en verteert, en dat toch, zonder die werken, geen waar geloof bestaanbaar is. Zien wij een vuurvlam, die geen licht verspreidt, dan weten we, dat deze slechts geschilderd is, dus geen werkelijkheid is. — Zoo is het ook gelegen met hem, bij wien wij het licht der goede werken niet gewaar worden; daaruit wordt het ons duidelijk dat hij niet in het bezit is van dat ware hemelsche geloof, dat God zijnen uitverkorenen schenkt om hen rechtvaardig en heilig te maken. — En ik houd mij overtuigd, dat dit de ware zin is der woorden van Jacobus, als hij zegt (Jac 2 : 18): „Toon mij uw geloof uit uwe werken, en ik zal u uit mijne werken mijn geloof toonen.” — Hij wil daarmede te kennen geven, dat de mensch die zijn genoegen stelt in de eer en de genietingen der wereld, en toch voorgeeft te gelooven, het ware geloof mist, daar hij de werkingen des geloofs niet vertoont.

Dat heilig rechtvaardigmakend geloof kan ook worden vergeleken met de godheid van Jezus Christus, Die als waarachtig mensch, maar zonder zonden, wonderen verrichtte, daar Hij de zieken gezond maakte, den blinden het gezicht wedergaf, op het water wandelde, en dooden opwekte. — Deze wonderteekenen waren echter niet de oorzaak van Christus' godheid, want vóór Hij ze verrichtte was Hij reeds God en Diens eigen eeniggeboren Zoon. Om God te zijn of te worden, was het doen van dergelijke

wonderen voor Hem niet noodig, maar juist omdat Hij God was, werden ze door Hem verricht. — Derhalve werkten deze wonderen niet uit dat Christus God werd, maar zij bewezen dat hij in waarheid God was. — Eveneens nu is het ware levendige geloof eene kracht Gods in de ziel van den christen, die wonderbaar werkt en nimmer moede wordt, het goede te doen. — Deze goede werken brengen echter niet te weeg dat de christen waarlijk christen wordt, d.w.z. dat hij rechtvaardig, goed, heilig en Gode welbehagelijk is. — Om dit te worden behoefde Hij die werken niet, maar omdat hij christen is door het geloof, gelijk de mensch Christus God was door Zijne goddelijke natuur, daarom worden ze door hem volbracht. Die goede daden werken dus ook zijne heiliging en rechtvaardiging niet uit, maar zij bewijzen slechts dat hij heilig en rechtvaardig is. — Gelijk alzoo de godheid van Christus oorzaak was der wonderen die hij deed, zoo is ook het door de liefde werkzaam geloof, oorzaak van het goede dat de christen verricht. — En gelijk men van Christus zegt, dat Hij dit of dat wonder heeft gedaan, en deze wonderen niet alleen strekten tot verheerlijking van God, maar ook tot verheerlijking van Christus als mensch, tot eer en roem van Hem, Die Zijne gehoorzaamheid tot in den dood door zijne opstanding heerlijk van God zag beloond, en Wien alle macht gegeven is in hemel en op aarde; eene macht, die Hij, als mensch, niet bezat; en gelijk Hij dat alles verwierf door de innige gemeenschap die er bestond tusschen het goddelijke Woord en de menschelijke natuur in Hem, evenzoo draagt het zich toe bij den christen met het geloof. — Door de innige gemeenschap tusschen zijn geloof en zijne ziel, wordt wat het eene deel toebehoort ook het eigendom van het andere. — En vandaar dat de heilige Schrift soms aan den christen het eeuwige leven toezegt, ter wille zijner goede werken, omdat die werken de vrucht en het getuigenis zijn van zijn levendig geloof, en (zoo als wij dat hierboven hebben voorgesteld) daaruit voortkomen, gelijk het licht

uit de vlam. — Door dit heilige geloof wordt Christus omhelsd en op het innigst verbonden met de ziel, zoodat alle drie — het geloof, Christus en de ziel — één worden, en de verdiensten van Christus nu ook, met het volste recht, de ziel toebehooren. — Vandaar zegt dan ook de heilige Augustinus, dat God in ons Zijne eigene gaven bekroont. — Van deze door het geloof gewerkte innige vereeniging der ziel met Christus, wordt door Hem zelf getuigenis afgelegd bij Johannes, daar Hij tot den Vader bidt voor Zijne jongeren, en voor hen, die door hun woord in Hem zullen gelooven. — „Ik bid” — zoo zegt Hij — „niet alleen voor dezen, maar ook voor degenen die door hun woord in mij gelooven zullen, opdat zij allen één zijn, gelijkerwijs Gij, Vader! in mij, en Ik in U, opdat ook zij in ons één zijn, opdat de wereld geloove, dat Gij Mij gezonden hebt. En Ik heb hun de heerlijkheid gegeven, die Gij Mij gegeven hebt; opdat zij één zijn, gelijk Wij één zijn”. (Joh. 17 : 20 v.v.) Zoo wij derhalve gelooven in de prediking der apostelen, die ons Christus verkondigen, als overgeleverd om onze zonden en opgewekt om onze rechtvaardigmaking (Rom. 4 : 25) dan worden wij één met Christus, en daar Christus één is met den Vader, zoo worden wij door hem één met God. (2 Cor. 6 : 16), Hoe groot is toch de heerlijkheid van den christen! Door het geloof is hij in het bezit van een zoo onwaardebaren schat, dat zelfs de engelen begeerig zijn daarin te zien! (1 Petr. 1 : 12).

Uit alle deze gevolgtrekkingen blijkt ten duidelijkste het groote onderscheid, dat er bestaat tusschen ons en hen, die de leer der rechtvaardiging uit het geloof en de werken beide, voorstaan — In zooverre zijn wij het eens, dat ook wij de werken op prijs stellen, omdat wij stellen dat een rechtvaardigmakend geloof zonder goede werken niet bestaan kan, ja wij zeggen dat alleen zij die door het geloof gerechtvaardigd zijn, zulke werken kunnen volbrengen, die inderdaad goede werken genoemd kunnen worden.

— Maar dáárin verschillen wij, dat wij zeggen : het geloof maakt rechtvaardig, zonder bijstand der goede werken. — De grond daarvoor is klaar en duidelijk. — Daar wij, namelijk, door het geloof Christus aandoen en Zijne gerechtigheid en heiligheid ons toeëigenen, (het is toch ontwijfelbaar zeker dat de gerechtigheid van Christus door het geloof ons geschonken is) zoo kunnen wij niet zoo ondankbaar, zoo blind en zoo goddeloos zijn, om te beweren, dat die gerechtigheid, zonder onze werken ongenoegzaam zou wezen om ons aangenaam en rechtvaardig te doen zijn in de oogen van God. — Neen, veeleer zeggen wij met den Apostel (Hebr. 9 : 13 v.v.) : „Indien het bloed der stieren en bokken, en de asch der jonge koe, besprengende de onreinen, hen heiligt tot de reinigheid des vleesches; hoe veel te meer zal het bloed van Christus, Die door den eeuwigten Geest zich zelve Gode onstraffelijk opgeofferd heeft, uw geweten reinigen van doode werken, om den levenden God te dienen”.

En nu moge ieder oprecht, vroom christen zelf beoordeelen, welke dier twee gevoelens het echte zij, en het meest waardig om openlijk geleerd te worden : het onze, dat de weldaad van Christus in het licht stelt en den menschelijken hoogmoed terneder werpt, die zijn eigene werken wil stellen tegenover de verdiensten van Christus; of het andere, volgens hetwelk het geloof alleen niet rechtvaardig maakt, en dat daardoor de eer en de weldaad van Christus verdonkert, terwijl het daarentegen de menschelijke trots vleit, die 't niet kan verdragen om alleen door Jezus Christus, zonder eenige eigene verdiensten gerechtvaardigd te worden. — Maar, zal men zeggen, het is toch eene krachtige aansporing tot het doen van goede werken, als men 't als zeker stelt dat men daardoor gerechtvaardigd wordt bij God. — Ik antwoord hierop dat ook wij toestemmen, dat goede werken Gode welgevallig zijn, en dat ze door Hem, uit loutere goedheid, beloond worden in het paradijs; maar wij zeggen tegelijk, zoo als ook de heilige

Augustinus dit doet, dat goede werken alleen zijn dezulken, die volbracht worden door hen, die door het geloof gerechtvaardigd zijn, omdat het onmogelijk is dat een kwade boom goede vruchten zou kunnen voortbrengen (Matth. 12:33). Daarbij komt nog, dat de door het geloof gerechtvaardigden, belijden dat zij alleen door de aangebrachte gerechtigheid van Christus gerechtvaardigd zijn, daarom zullen zij geen handel drijven in goede werken, onder voorgeven dat zij daarmede van God de rechtvaardiging kunnen koopen. Maar integendeel, ontvlamd door de liefde Gods, en niets vuriger wensende dan Christus te verheerlijken, Die hen rechtvaardigde door het schenken van alle Zijne verdiensten en rijkdommen, zullen zij er steeds naar streven om, zooveel in hen is, den wil Gods te doen en strijd voeren tegen eigenliefde, wereld en duivel. — En vallen zij somtijds door de zwakheid des vleesches, zij staan weder op met des te grooter verlangen om goed te doen, en met des te vuriger liefde tot God. Zij bedenken, dat Hij hun hunne zonden vergeeft, ter wille hunner gemeenschap met Christus, Die voor alle Zijne leden heeft genoeg gedaan aan het hout des kruises en Die steeds hun voerspraak is bij den eeuwigen Vader; Die hen, uit liefde tot Zijnen eeniggeboren Zoon, altijd genadig blijft aanzien, als Zijne geliefde kinderen leidt en behoedt, de wereld hun eindelijk ten erfdeel geeft en hen aan het heerlijk Beeld Zijns Zoons gelijkvormig maakt. (Rom. 8:29). — De liefde is alzoo de voorname beweegreden, die de ware christenen noopt tot de betrachtning van de goede werken, omdat zij het ter harte nemen dat zij door het geloof kinderen Gods zijn, en der goddelijke natuur deelachtig geworden (2 Petr. 1:4), en omdat zij door den Heiligen Geest, Die in hen woont worden gedreven om te leven, gelijk het aan kinderen van zulk een grootmachtigen Heere betaamt. Zij houden het voor groote schande, de waardigheid van hunnen hemelschen adeldom te veronachtzamen, en spannen daarom ook alle krachten in.

om hunnen eerstgeboren broeder Jezus Christus na te volgen. Ootmoedig en zachtmoedig, zoeken zij in alle dingen de eere Gods, laten het leven voor de broeders, doen hunnen vijanden wel, en roemen in de smaadheid en in het kruis van onzen Heere Jezus Christus. (Gal. 6:14). Met Zacharias roepen zij uit (Luc. 1:74 v.v.): Wij zijn verlost uit de hand onzer vijanden; opdat wij zonder vrees God zouden dienen, in heiligheid en gerechtigheid voor Hem, alle de dagen onzes levens. — En zij zeggen het Paulus na (Tit. 2:11 v.v.): „De zaligmakende genade Gods is verschenen aan alle menschen, en onderwijst ons dat wij, de goddeloosheid en de wereldsche begeerlijkheden verzakende, matiglijk en rechtvaardiglijk en godzaliglijk leven zouden in deze tegenwoordige wereld; verwachtende de zalige hope en verschijning der heerlijkheid van den grooten God en van onzen Zaligmaker Jezus Christus.”

Deze en dergelijke gedachten, gewaarwordingen en gezindheden werkt het van God gegeven geloof in het gemoed van hen, die Hij gerechtvaardigd heeft. — Wie deze hemelsche gezindheid en werking niet eenigermate in zijn hart gewaar wordt, maar overgegeven blijft aan het vleesch en aan de wereld, die kan er zeker van zijn, dat hij het geloof, dat rechtvaardig maakt, nog niet bezit, en dus ook geen lidmaat is van Christus, want hij heeft den Geest van Christus niet en komt hem dus niet toe. (Rom. 8:9.); en wie de Zijne niet is, is ook geen christen. — Mocht dan de menschelijke wijsheid van nu af aan, ophouden strijd te voeren tegen de gerechtigheid des heiligen geloofs. — Dat wij veel liever de eere onzer rechtvaardiging geheel en alleen toekennen aan de verdiensten van Christus, die wij aandoen door het geloof. (Gal. 3:27).

VIJFDE HOOFDSTUK.

Hoe de christen Christus aandoet.

Ofschoon uit het hierboven door ons gezegde duidelijk genoeg is op te maken, op welke wijze de christen Christus aandoet, zoo willen wij daarbij echter nog wat langer stilstaan, overtuigd als wij zijn, dat het spreken over Christus en Zijne gaven, al werd het ook duizende malen herhaald, den waren christen nimmer vervelen kan.

Gelijk ik dan reeds zeide, weet de christen het dat Christus, met al Zijne gerechtigheid, heiligheid en reinheid, door het geloof zijn eigendom is geworden. Evenals nu ieder, die voor een machtig en hooggeplaatst heer moet verschijnen, zich zoo kostbaar mogelijk kleedt, zoo kleedt en tooit zich ook de christen, om voor God den Heere te verschijnen, met de reinheid van Christus en met al Zijne volmaaktheden, vast vertrouwend op de verdiensten van Christus, en wel zóó als of alles wat Deze voor hem verdiend en verworven heeft, door hem zelve verdiend en verworven was. Christus en al wat Hem toebehoort, is dan ook door het geloof evengoed ons eigendom, als dit het kleed is van een ieder onzer. Hem aan te doen, wil dus niets anders zeggen dan vast overtuigd te zijn, dat Christus ons toebehoort, zooals het dan ook in waarheid is, wanneer wij 't oprecht gelooven, en daarbij verzekerd zijn, dat wij, getooid met dit hemelsche kleed, aangenaam en welgevallig zijn in het oog van God. — Er valt toch niet aan te twifelen, of God heeft als de algoede Vader Zijnen Zoon ons geschonken, willende dat alle Zijne gerechtigheid, alles

wat Hij is, vermag en gedaan heeft ons wettig eigendom worde, zoodat wij ons daarin moge beroemen, eveneens alsof wij het door eigene kracht verworven en gedaan hadden. — Ieder nu die dit geloof heeft, zal ook (zoo als wij dit hierboven hebben aangetoond), zonder eenigen twijfel van datgene wat hij gelooft, de waarheid ondervinden. — De christen moet álzoo het vaste geloof, de vaste overtuiging hebben, dat alle goederen, alle genade en alle rijkdommen van Christus ook de zijne zijn. „Die ook Zijn eigen Zoon niet gespaard heeft, maar heeft Hem voor ons allen overgegeven, hoe zal Hij ons ook met Hem niet alle dingen schenken?” (Rom. 8 : 32). Als dit nu zoo is, en dat is het zeker, dan kan ook de christen naar waarheid zeggen: Ik ben Gods zoon, Christus is mijn Broeder, ik ben heer van hemel en aarde, van hel en dood en wet; de wet kan mij aanklagen noch verdoemen, daar de gerechtigheid van Christus ook de mijne geworden is.

Het is alleen dit geloof dat den mensch aanspraak geeft op den naam van christen, en waardoor hij (gelijk wij zeiden) Christus aandoet. Met recht mag men dit eene groote verborgenheid noemen, waarin wonderbare en onuitsprekelijke daden van den grooten God begrepen zijn, daden die niet kunnen opkomen in een menschenhart, tenzij Hij het met Zijne genade als doorweekt; wat Hij dan ook, door den mond van den profeet Ezechiël, beloofd heeft te zullen doen, daar waar hij zegt: (Ezech. 36 : 26) „Ik zal u een nieuw hart geven, en zal eenen nieuwen geest geven in het binnenste van u, en Ik zal het steenen hart uit uw vleesch wegnemen, en zal u een vleeschen hart geven.”

Hij echter wiens geloof niet van zoodanigen aard is, dat hij Christus met al wat Deze bezit, als Zijn eigendom beschouwt, kan ook geen oprechte christen heeten, geen blijmoedig en gerust geweten hebben en evenmin den goeden en tot alle goede werken gezinden Geest; goede werken zullen licht geheel niet bij hem

gevonden worden, terwijl werken, die in waarheid goed zijn, nooit door hem zullen worden verricht.

Alleen dit geloof, dit vertrouwen op de verdiensten van Christus, maakt den mensch tot een waar christen, maakt hem wakker, sterk, blijmoedig, vervult hem met een vurige begeerte naar God en met ijver tot het verrichten van goede werken, stelt hem in het bezit des hemelrijks en maakt hem tot een van God geliefd kind, waarin de Heilige Geest waarlijk eene woonstede heeft.

Wiens ziel is zóó verdorven, zóó laag, zóó koud, dat hij de onafmetelijke grootheid der gave, door God ons geschonken in Zijnen geliefden Zoon met al diens volmaaktheden, zoude kunnen bedenken, zonder tegelijk vervuld te worden met het vurigst verlangen, om Hem in alle goede werken gelijkvormig te worden? Daartoe is Hij ons dan ook door den Vader tot een voorbeeld gesteld, opdat wij, bestendig daarop starende, ons leven zouden doen zijn een afschaduwing van het leven van Christus; want, zoo als Petrus zegt: (1 Petr. 2:21) Christus heeft voor óns geleden, en ons een voorbeeld nagelaten, opdat wij Zijne voetstappen zouden navolgen.

Uit deze beschouwing vloeit nog eene andere wijze voort om Christus aan te doen. — Wij noemen Hem ons voorbeeld, omdat de christen zijn geheele leven moet inrichten naar dat van Christus, zich in gedachten, woorden en werken naar Hem vormen, het leven van den ouden mensch afleggen, en het nieuwe leven, dat is het leven van Christus, aandoen. — Vandaar dan ook dat Paulus zegt: (Rom. 13:12 v.v.) „Laat ons dan afleggen de werken der duisternis, en aandoen de wapenen des lichts. — Laat ons, als in den dag, eerlijk wandelen, niet in brasserijen en dronkenschappen, niet in slaapkamers en ontuchtigheden, niet in twist en nijdigheid; maar doet aan den Heere Jezus Christus, en verzorgt het vleesch niet tot begeerlijkheden.” —

Vervuld van liefde tot Christus zegt daarom de ware christen: Daar de Heere hoewel Hij mij niet noodig had, mij toch gekocht heeft met Zijn eigen bloed, en arm is geworden om mij rijk te maken, zoo wil ik eveneens het mijne, ja zelfs mijn leven, uit liefde tot den naaste en voor zijn welzijn overgeven; en gelijk ik bekleed ben geworden met Christus, door de liefde die Hij mij heeft betoond, zoo wil ik ook dat mijn naaste, door de liefde, die ik tot hem tengevolge mijner liefde tot Christus koester, door mij bekleed wordt met hetgeen mij toebehoort. — Handelt hij zoo niet, dan is hij ook nog geen waar christen; want het is ongerijmd dat iemand zeggen zoude: ik heb Christus lief, als hij ook niet de leden van Christus en Zijne broeders liefheeft. — Zoo wij onzen naaste niet liefhebben, voor wien Christus toch ook, alleen uit liefde, Zijn bloed heeft vergoten, zoo kunnen wij niet in waarheid zeggen dat wij Christus liefhebben, die, ofschoon Gode evengelisch zijnde, den Vader gehoorzaam was tot in den dood des kruises (Phil. 2:6, v.v.) en die ons bemind en verlost heeft, door Zichzelven met al Zijne werken en met alles wat Hij bezat, aan ons over te geven. — En op dezelfde wijze, moeten nu ook wij, die door de goederen van Christus rijkdom en overvloed mochten verkrijgen, Gode gehoorzaam zijn, en onze werken, al het onze, ja zelfs ons leven, veil hebben voor onze naasten, voor onze broeders in Christus; hun in al hunne nooden en behoeften te dienste staan, en zoo als 't ware een tweede Christus voor hen worden. Evenals Christus ootmoedig was en zachtmoedig, en afkeerig van alle twist en tweedracht, zoo moeten ook wij met allen mogelijken ijver streven naar ootmoed en zachtmoedigheid, en twist en tweedracht, zij mogen in woorden of daden bestaan, zooveel in ons is, vermijden: Gelijk Christus alle vervolging en smaad der wereld ter eere Gods lijdzaam verdroeg, zoo moeten ook wij blijmoedig en getroost zijn onder den smaad en de vervolging, die door de schijnchristenen al

dengenen wordt aangedaan, die in Christus een godzalig leven willen leiden. — Christus liet Zijn leven voor Zijne vijanden en bad voor hen aan het kruis: zoo ook moeten wij ten allen tijde voor onze vijanden bidden, en voor hun welzijn gaarne ons eigen leven ten beste geven. — Dat is het, wat Petrus noemt: het navolgen der voetstappen van Christus. (1 Petr. 2:21). Dan, als wij Christus met al wat Hij bezit, als ons eigendom aanmerken — wat hetzelfde is als Christus aandoen, rein en vlekkeloos worden. — dán zeg ik, bestaat onze eenige taak in het verheerlijken van God, dáárdoor dat wij Christus navolgen en dat wij hetzelfde aan onze broeders doen wat Christus voor ons gedaan heeft, te meer daar wij het uit Zijn eigen mond hebben gehoord, dat alles wat wij den minste van Zijne en onze broeders hebben gedaan, door Hem wordt aangemerkt als hadden wij dat Hem zelve gedaan. (Matth. 25:40). — En daarbij is het ontwijfelbaar zeker, dat, daar de ware christenen leden zijn van Christus, wij hun goed noch kwaad kunnen aandoen, zonder dat wij dit Christus zelve aandoen, omdat Hij ook in Zijne leden evenzeer vreugde gewaar wordt als smart. —

Gelijk nu, door het geloof, Christus ons kleet is geworden, zoo moeten ook wij, door de liefde, een kleet worden voor onze broeders; en dezelfde zorg die wij dragen voor ons eigen lichaam, moeten wij ook aan den dag leggen jegens hen, die toch leden zijn van ons lichaam, van dat lichaam, waarvan Christus het hoofd is. (Eph. 4:15). — Dat is die hemelsche liefde en mededeelzaamheid, die voortvloeien uit het ongeveinsd geloof, dat God zijnen uitverkorenen schenkt, en waarvan Paulus zegt, dat het werkt door de liefde. — (Gal. 5:6).

Gelijk echter het leven van Christus, dat wij door eene getrouwe navolging moeten aandoen, een bestendig kruis was, vol van rampspoed, smaad en vervolging, zoo moeten ook wij, als wij Zijn leven willen navolgen, voortdurend ons kruis dragen

(Gal. 5:24). Zoo als dit dan ook door Hem zelf gezegd is. (Luc. 9:23). „Zoo iemand achter Mij wil komen, die verloochene zich zelve, en neme zijn kruis dagelijks op, en volge Mij.” De voorname bedoeling met dit kruis, is daarin gelegen, dat God, door deze oefening in het lijden, de begeerten der ziel en de booze lusten des vleesches in ons dooden wil, opdat wij die volmaaktheid zouden aangrijpen, waartoe wij ook van Christus gegrepen zijn, door de vereeniging met Hem. God wil dan ook dat ons geloof, evenals het goud, zal gelouterd worden in het vuur van den tegenspoed, opdat het Hem ter eere zal schitteren, en eindelijk wil Hij, dat in onze zwakheid Zijne kracht worde verheerlijkt, die de wereld tot haar innig verdriet, dan in ons bespeurt, als die zwakheid door tegenspoed en vervolging gesterkt wordt, en naarmate zij wordt nedergebogen en onderdrukt, ook des te meer aanwint in kracht en standvastigheid (2 Cor. 12:9, v.v.). — Daarom is het dat Paulus zegt (2 Cor. 4:7, v.v.): „Wij hebben dezen schat in aarden vaten, opdat de uitnemendheid der kracht zij Godes, en niet uit ons; als die in alles verdrukt worden, doch niet benauwd; twijfelmoedig, doch niet mismoedig; vervolgd doch niet daarin verlaten; nedergeworpen, doch niet verdorven; altijd de dooding van den Heere Jezus in het lichaam omdragende, opdat ook het leven van Jezus in ons lichaam zoude geopenbaard worden.” —

Wanneer wij nu zien, hoe Christus en Zijne dierbare apostelen door hun lijden God hebben verheerlijkt, zoo laat ons dan ook den tegenspoed blijmoedig verdragen en met Paulus (Gal. 6:14) zeggen: „Het zij verre van mij dat ik zoude roemen, anders dan in het kruis van onzen Heere Jezus Christus.” Laat ons zóó handelen, opdat de wereld willens of onwillens met eigene oogen zie de wonderbare werking der goddelijke kracht in hen, die met een oprecht hart vasthouden aan de genade van het Evangelie. De kinderen der wereld zoo zeg ik, zullen het zien, met welk

eene zielerust de ware christenen het verlies van hun vermogen, den dood hunner kinderen, den laster, de kwalen des lichaams en de vervolgingen der valsche christenen verdragen; Zij zullen het zien, hoe zij alleen het zijn, die God aanbidden in geest en in waarheid, hoe zij alles wat hun wedervaart uit Zijne handen aannemen, en alles wat Hij doet, goed, rechtvaardig en heilig achten; hoe zij in geluk en ongeluk, Hem loven en prijzen als den besten en meest goedertieren Vader, en het beschouwen als een groote genade Gods, om voor het Evangelie en voor de navolging van Christus te lijden, want zij weten het dat de verdrukking lijdzaamheid werkt, de lijdzaamheid bevinding, de bevinding hoop, en dat de hoop niet beschaamt (Rom. 5: 3 v.v.).

Ik zeg, de lijdzaamheid werkt bevinding. — Want dat God hun, die op Hem hopen, Zijne hulp in hunne droefenissen heeft toegezegd (Ps. 9: 11) worden wij bij ondervinding gewaar. Wanneer wij standvastig blijven en sterk, is God het Die ons staande houdt, daar onze eigene krachten hiertoe niet in staat zijn. Door lijdzaamheid ondervinden wij alzoo metterdaad die hulp en dien bijstand van den Heere, die Hij ons in den nood heeft beloofd. En hierdoor worden wij ook wederom gesterkt in onze hoop, daar het toch de grootste ondankbaarheid zou zijn, wanneer wij voor de toekomst niet met vertrouwen staat maakten op dezelfde hulp en dezelfde genade, die wij, door eigen ondervinding als zoo zeker en betrouwbaar leerden kennen.

Doch waartoe zijn zoo vele woorden noodig? Het moet ons genoeg zijn te weten, dat de ware christen door zijn rampen en tegenspoeden het beeld draagt van den gekruisigden Christus. Wanneer wij dit beeld vroolijk en blijmoedig dragen, zoo zullen wij ook het beeld dragen van den verheerlijkten Christus (1 Cor. 15: 49), want wanneer het lijden van Christus overvloedig is, dan zal ook onze troost door Christus overvloedig zijn; zoo wij met Hem verdragen, wij zullen ook met Hem heerschen (2 Tim. 2: 12).

ZESDE HOOFDSTUK.

Eenige hulpmiddelen tegen het ongeloof.

Daar de duivel en de menschelijke wijsheid er steeds naar streven om ons te berooven van dit heilig geloof, dat in Christus alle onze zonden zijn gestraft geworden, en dat wij door Zijn dierbaar bloed wederom met God verzoend zijn, zoo is het noodzakelijk, dat de christen ten allen tijde de wapenen gereed hebbe, waarmede hij de booze verzoeking, die de ziel haar leven tracht te ontnemen, kan afweren. — Onder die wapenen zijn, naar mijn meening, de meest krachtige: het gebed, een getrouw gebruik van het heilig avondmaal, de herinnering aan onzen doop en die aan onze verkiezing ten eeuwigen leven.

In het gebed zullen wij met den vader van dien maanzieke (Marc. 9: 24) zeggen: „Heere! kom mijne ongeloovigheid te hulp”, en eveneens met de apostelen (Luc. 17: 5): „Heere! vermeerder ons het geloof.” En als in ons het verlangen overheerscht om steeds toe te nemen in geloof, in hoop en in liefde, dan zullen wij — gelijk Paulus dat voorschrijft — (1 Thess. 5: 17) bidden zonder ophouden, want het gebed is toch niets anders dan een vurig verlangen, dat zijnen grond heeft in God.

Door de herinnering van onzen doop worden wij steeds meer verzekerd van onzen vrede met God. Zoo wordt de arke Noachs door Petrus een zinnebeeld genoemd van onzen doop.

Evenals Noach, door het geloof in de goddelijke beloften, in de ark van den zondvloed gered werd, worden wij door het geloof in den doop van den toorn Gods gered.. Dit geloof grondt zich op het woord van Christus: „Die geloofd zal hebben en gedoopt zal zijn, zal zalig worden.” (Mark. 16:16). En dit kan niet anders, daar wij, zoo als Paulus zegt (Gal. 3:27) in den doop Christus aandoen, en dus ook Zijne gerechtigheid en al Zijne goederen deelachtig worden. Door dit heerlijke kleed worden onze in zwakheid begane zonden bedekt, en ons niet toegerekend door God, en ook op ons past, volgens Paulus (Rom. 4:6, v.v.) de zaligspreking, die voorkomt in den aanhef van den 32sten Psalm: „Zalig zijn zij, wier ongerechtigheden vergeven zijn en wier zonden bedekt zijn; zalig is de man, wien de Heere de zonden niet toerekent.”

De christen wachte zich echter er voor, om uit deze woorden op te maken, dat hij vrijelijk zou mogen zondigen. — Het daarin gezegde slaat toch niet op hen, die, pronkende met den christennaam, Christus alleen met den mond belijden en door hunne daden verloochenen; maar het is alleen toepasselijk op ware christenen, die, ofschoon zij manmoedig strijden tegen het vleesch, de wereld en den duivel, toch nog dagelijks vallen, en die zonder ophouden zeggen moeten: „Vergeef ons onze schulden.” — Tot hen richten wij het woord, om hen te troosten en op te richten, en opdat zij niet zouden wanhopen, alsof het bloed van Christus ons niet reinigde van alle zonden, en Hij niet de Voorspraak en de verzoening van al Zijne leden zoude zijn.

Zoo dikwijls wij ons dus geneigd gevoelen om te twijfelen aan de vergeving onzer zonden, en ons geweten ons daarover begint te verontrusten, willen wij zonder uitstel, door het geloof, de toevlucht nemen tot het dierbaar bloed van Christus, dat voor ons vergoten werd op het altaar des kruises, en dat aan de geloovigen wordt uitgedeeld bij het heilig sakrament des avond-

maals. Dit werd door Christus dan ook ingesteld, opdat wij daarmede gedachtenis zouden viëren van Zijnen dood, en door deze zichtbare teekenen, ons over onze verzoening met God aangevochten geweten gerust zouden stellen.

De gezegende Christus maakte een testament, toen hij zeide: „Dat is Mijn lichaam, hetwelk voor u gegeven wordt” (Luc. 22:19) en: „dat is Mijn bloed, het bloed des nieuwen testaments, hetwelk voor velen vergoten wordt tot vergeving der zonden.” (Matth. 26:28). Wij weten dat Paulus zegt (Gal. 3:15) „Zelfs eens menschen verbond, dat bevestigd is, doet niemand teniet, of niemand doet daartoe.” — En geen testament heeft kracht zolang de testamentmaker leeft; het verkrijgt die eerst na zijnen dood. (Hebr. 9:16 v.v.). Het testament nu van Christus, waarin hij de vergeving der zonden toezegt, Zijne en Zijns Vaders gunst en genade, barmhartigheid en eeuwig leven belooft, dit testament, heeft Hij, opdat het geldig zoude zijn, met Zijn dierbaar bloed en met Zijnen dood bekrachtigd. Om deze reden zegt ook Paulus (Hebr. 9:15, v.v.). „Daarom is Hij de Middelaar des nieuwen testaments, opdat, de dood daar tusschen gekomen zijnde tot verzoening der overtredingen die onder het eerste testament waren, degenen die geroepen zijn, de belofte der eeuwige erve ontvangen zouden. Want waar een testament is, daar is het noodzaak dat de dood des testamentmakers tusschen kome; want een testament is vast in de dooden, dewijl het nog geene kracht heeft, wanneer de testamentmaker leeft.”

Wij zijn alzoo door den dood van Christus gerustgesteld en volkomen verzekerd van de geldigheid zijns testaments, waarin onze zonden ons zijn vergeven en waarin wij benoemd zijn tot erfgenamen des eeuwigen levens. — En om dit nog des te meer te bekrachtigen, heeft Christus ons, als een zegel, dit goddelijke sacrament nagelaten, dat ons niet alleen volkomen gerust doet zijn omtrent de eeuwige zaligheid onzer zielen, maar dat ons ook

de onsterfelijkheid van ons vleesch verzekert. (Ireneus 4:18). Want van nu aan wordt ons vleesch levend gemaakt door dit onsterfelijk vleesch, en Zijne onsterfelijkheid mede deelachtig. — Wie toch met een geloovig hart van dit goddelijke vleesch eet, die zal leven in eeuwigheid (Joh. 6:51); maar wie, ongeloovig, daarvan eet, voor dien verandert het in een doodelijk vergif. — Want evenals de spijs des lichaams in eene bedorvene maag, insgelijks bederft en schade teweeg brengt, zoo is het ook gelegen met de geestelijke spijs: wordt deze opgenomen door een snoode ziel vol van boosheid en ongeloof, zoo stort zij haar in nog dieper verderf, ofschoon zij daarvan de oorzaak niet is, maar deze daarin is gelegen, dat den onreine en ongeloovige niets rein is, al is het ook geheiligd door den zegen des Heeren, gelijk Paulus zegt: (1 Cor. 11:27, v.v.). „Wie onwaardig dit brood eet, of den drinkbeker des Heeren drinkt, die zal schuldig zijn aan het lichaam en bloed des Heeren; hij eet en drinkt zichzelf een oordeel, niet onderscheidende het lichaam des Heeren.” En die het lichaam des Heeren niet onderscheidt, is hij, die, zonder geloof en zonder liefde, aan het avondmaal des Heeren deelneemt. Niet geloovende dat dit lichaam zijn leven is en hem reinigt van alle zijne zonden, maakt hij Christus tot eenen leugenaar, hij vertreedt den Zone Gods met voeten, hij acht het bloed des testaments onrein, waardoor hij geheiligd is en smaadt den Geest der genade. (Hebr. 10:29). De zoodanige zal voor dit ongeloof en deze goddelooze huichelarij, vreeselijk door God worden gestraft, want, hoewel hij het vertrouwen in zijne rechtvaardiging niet grondt op het lijden van Christus, en evenwel aan dit heilige sacrament deelneemt, erkent hij daarmee, zijn vertrouwen ook op niets anders gevestigd te hebben. — Hij is alzoo zijn eigen aanklager, legt getuigenis af van zijne eigene ongerechtigheid, en spreekt over zich zelven de verdoemenis uit tot den eeuwigen

dood, daar hij het eeuwige leven, dat God hem in dit heilig sacrament beloofd heeft, versmaadt.

Wanneer derhalve de christen bemerkt, dat zijne vijanden hem willen overrompelen, dat wil zeggen, wanneer hij er aan twijfelt, of zijne zonden hem om Christus wille wel inderdaad vergeven zijn, en of hij wel in staat is de verleiding des duivels te overwinnen, en wanneer zijn twijfelend geweten hem steeds zwaarder en zwaarder beschuldigt, zoodat hij begint te vreezen of de hel hem niet zal moeten inzwelgen, en of de dood, ten gevolge van den toorn Gods, hem niet eeuwiglijk overweldigen en eindelijk vernietigen zal. Wanneer — zeg ik — de christen door dergelijken zieleangst zich voelt aangegrepen, ga hij goedsmoeds en vol vertrouwen tot dit hooge en heilige sacrament, en terwijl hij het vol eerbied ontvangt, zegge hij in zijn hart tot antwoord aan zijne vijanden:

Ik erken dat ik door mijne zonden duizend hellen en den eeuwigen dood verdiend heb, maar het goddelijke sacrament, dat ik thans ontvangen mag, geeft mij de verzekering dat mijne zonden mij vergeven zijn en dat ik verzoend ben met God. — Zie ik op mijne werken, zoo is er geen twijfel aan of ik moet erkennen een doemwaardig zondaar te zijn, en nimmer zal ik rust hebben in mijn geweten, zoo lang ik geloof dat mijne zonden, om mijner werken wil, mij vergeven zullen worden. Zie ik echter op de beloften en het verbond van God, dat mij, om den wille van het bloed van Christus, vergeving der zonden toezegt, zoo ben ik even zeker ervan die vergeving ontvangen te hebben en in het bezit te zijn der goddelijke genade, als ik er van zeker ben, dat Hij, Die deze beloften gedaan en dat verbond gemaakt heeft, niet liegen of bedriegen kan. — Door dit oprecht en volhardend geloof word ik gerechtvaardigd, en het is de gerechtigheid van Christus waardoor ik zalig ben en waardoor mijn geweten vrede vindt (Rom. 5:1). Heeft Christus zijn zondeloos lichaam niet

overgegeven in de handen der zondaren, om onzer zonden wil? — Heeft Hij Zijn bloed niet vergoten, om alle mijne ongerechtigheden daarin af te wasschen? Waarom zoudt gij dan bedroefd zijn, o mijne ziele? Verlaat u op den Heere, Die eene zoo groote liefde jegens u koestert, dat Hij, om u te verlossen van den eeuwigen dood, den dood heeft gewild van Zijnen eeniggeboren Zoon. En Deze is arm geworden om ons rijk te maken, heeft onze zwakheden op Zich genomen om ons te sterken door Zijne kracht; Hij is sterfelijk geworden om ons onsterfelijk te maken; is op de aarde nedergedaald opdat wij daardoor zouden kunnen opklimmen ten hemel; Hij is een Zoon des menschen geworden gelijk wij, om ons met Zichzelf tot kinderen Gods te maken. — Wie zal dan beschuldiging inbrengen tegen de uitverkorenen Gods? God is het die rechtvaardig maakt. Wie is het die verdoemt? Christus is het Die gestorven is; ja wat meer is, Die ook opgewekt is, Die ook ter rechterhand Gods is, Die ook voor ons bidt. — (Rom. 8:33 v.v.).

Droog dan, o mijne ziel! die tranen en houd op met uw zuchten. „Loof den Heere, mijne ziel! en al wat binnen in mij is, Zijnen heiligen Naam. Loof den Heere, mijne ziel! en vergeet geene van Zijne weldaden. Die alle uwe ongerechtigheid vergeeft, Die alle uwe krankheden geneest, Die uw leven verlost van het verderf, Die u kroont met goedertierenheid en barmhartigheden. Barmhartig en genadig is de Heere, langmoedig en groot van goedertierenheid. Hij zal niet altoos twisten, noch eeuwig den toorn behouden. Hij doet ons niet naar onze zonden, en vergeldt ons niet naar onze ongerechtigheden. Want zoo hoog de hemel is boven de aarde, is Zijne goedertierenheid geweldig over degenen, die Hem vreezen. Zoo ver het oosten is van het westen, zoo ver doet Hij onze overtredingen van ons. Gelijk een vader zich ontfemt over de kinderen, heeft de Heere zich over

ons ontfemd, want Hij heeft ons Zijnen eeniggeboren Zoon geschonken. (Ps. 103:1, v.v.).

Met dit geloof, met deze lofprijzingen, met zulke en dergelijke overpeinzingen moeten wij het sacrament des lichaams en des bloeds van onzen Heere Jezus Christus ontvangen. Dan wordt de vrees uit de ziel verbannen, de liefde vermeerderd, het geloof versterkt, het geweten bvredigd en onze mond wordt niet moede om God voor eene zoo groote weldaad te loven en te danken en te prijzen. Dat is de kracht en het vermogen en het éénige vertrouwen onzer ziel. Dat is de rots, waarop het geweten zich grondvest: nu vrees het stormen noch onweders, zelfs niet de poorten der hel; noch de toorn Gods, noch de wet, noch de zonde, noch den dood, noch den duivel, noch 'eenige andere macht op de geheele wereld.

Daar nu het geheele wezen van het heilig avondmaal bestaat in dit goddelijk sacrament, zoo behoort de christen, telkenmale als hij daaraan deel neemt, de oogen zijns geestes onwankelbaar gericht te houden op het lijden van onzen goedertierenen Heere, hij moet overdenken hoe Hij aan het kruis hangt, beladen met alle onze zonden, maar ook hoe God Zijnen geliefden Zoon straft en kastijdt in onze plaats. Gelukkig hij, die zijn oog voor alle andere voorstellingen gesloten houdt, en die niets zien of hooren wil dan Jezus Christus den gekruisigde, in Wien alle schatten der wijsheid en der kennis verborgen zijn (Colloss. 2:3). Gelukkig hij, die zijne ziel voortdurend voedt met deze goddelijke spijs, en haar door dezen kostelijken en heilaanbrengenden drank laaft met de liefde Gods.

Voor ik deze overdenking besluit, moet ik den christelijken lezer nog mededeelen, hoe de heilige Augustinus gewoon was dit goddelijk sacrament den band der liefde en de verborgenheid der gemeenschap te noemen, hij zegt: „Wie de verborgenheid der gemeenschap ontvangt en den band des vredes niet bewaart,

ontvangt de verborgenheid niet vóór zich, maar eene getuigenis tégen zich. Wij moeten dus weten dat de Heere dit sacrament niet instelde alleen met het doel om ons te verzekeren van de vergeving onzer zonden, maar ook om ons krachtig aan te sporen tot vreedzaamheid, eensgezindheid en broederlijke liefde. In dit sacrament toch maakt de Heere zijn lichaam ons op zóódanige wijze deelachtig, dat Hij één wordt met ons en wij met Hem. En daar Hij slechts één lichaam heeft, dat Hij ons allen deelachtig maakt, zoo volgt noodzakelijk, dat ook wij, ten gevolge daarvan, allen één lichaam worden. — Deze onze gemeenschap wordt afgebeeld door het brood des heiligen avondmaals; gelijk dit toch bereid wordt uit vele met elkaar vermengde graankorrels, zóó dat de eene van de andere niet meer te onderscheiden is, zoo moeten ook wij door eene volkomene eensgezindheid des harten zoodanig met elkander verbonden en vereenigd zijn, dat geene scheuring mogelijk is. — Daarop wijst ons ook Paulus, als hij zegt: (1 Cor. 10:16, v.v.) „De drinkbeker der dankzegging, dien wij dankzeggende zegenen, is die niet eene gemeenschap des bloeds van Christus? Het brood dat wij breken, is dat niet eene gemeenschap des lichaams van Christus? Want één brood is het, zoo zijn wij velen één lichaam, dewijl wij allen ééns broods deelachtig zijn.”

Wanneer wij derhalve het heilige avondmaal ontvangen, moeten wij bedenken dat wij allen in Christus zijn ingeplant, dat wij allen leden van dat ééne lichaam, leden van Christus zijn, zoodat wij geen onzer broeders kunnen beledigen, smaden of verachten, zonder dat wij tegelijkertijd in hem ook Jezus Christus beledigen, smaden en verachten. — Evenzoo kunnen wij niet in tweedracht leven met de broederen, zonder ook tegelijk met Christus, gelijk wij Hem ook niet kunnen liefhebben, zonder Hem tegelijk in de broederen lief te hebben. — Dezelfde zorg die wij dragen voor ons lichaam, moeten wij ook dragen voor onze

broeders, die leden zijn van ons lichaam. — Zoo min een lid van ons lichaam smart kan gevoelen, zonder dat de overige leden daarin deelen, zoo weinig moeten wij 't ook gedoogen, dat een onzer broederen in lijden verkeert, zonder dat wij door ons medelijden met hem medeleven.

Met zulke overpeinzingen moeten wij ons tot dit zeer gewichtige sacrament voorbereiden en tevens in onze harten een vurige liefde jegens den naaste aankweken. Of is er een krachtiger spoorslag tot naastenliefde, dan wanneer wij zien hoe Christus, terwijl Hij Zichzelf aan ons overgeeft, niet alleen daartoe ons uitnodigt, dat wij ons ook aan elkander overgeven, maar in zoo verre Hij zich zelven aan ons allen gemeenschappelijk mededeelt, tevens bewerkt dat wij allen één zijn in Hem? Ons verlangen en ons streven moet er dus steeds op uit zijn, dat wij allen slechts ééne ziel, één hart, en éene tong hebben, en dat wij eendrachtig zijn en overeenstemmen in gedachten, woorden en werken. — Ieder christen bedenke het, dat zoo vaak wij dit heilig sacrament ontvangen, wij ons ook verbinden tot den dienst der liefde, zoodat wij niet alleen den broederen in geenerlei opzicht mogen beledigen, maar ook niets moeten nalaten om hen in hun nood te helpen en bij te staan. — Wie echter tot deze hemelsche tafel des Heeren toetreedt met een hart vervuld van tweedracht en vervreemding jegens de broederen, die kan er van verzekerd zijn, dat hij onwaardig eet en dat hij zich schuldig maakt aan het lichaam en bloed des Heeren, terwijl hij zich zelven een oordeel eet en drinkt. Waar hij zich niet ontziet om het lichaam van Christus te verdeelen en te verscheuren, daar hij zich door zijnen haat afscheidt van de broederen, dat is van de leden van Christus, en terwijl hij, niettegenstaande hij geen deel heeft aan Christus, toch het heilige avondmaal ontvangt, bewijst hij daardoor te gelooven, dat al zijn heil gelegen is in het aandeel aan Christus en de vereeniging met Hem.

Laat ons dan toetreden om dit hemelsche brood te ontvangen tot eene gedachtenis van het lijden des Heeren, en om door deze gedachtenisviëring versterkt en bevestigd te worden in ons geloof en in ons vertrouwen op de vergeving onzer zonden; om daardoor onze harten en tongen te stemmen tot lof en prijs van de oneindige goedheid Gods; en eindelijk om er onze onderlinge liefde door aan te kweken en die elkander wederzijds te betuigen door de innige gemeenschap die wij allen hebben in het lichaam van onzen Heere Jezus Christus.

Behalve het gebed, de herinnering aan onzen doop, en het getrouw gebruik van het avondmaal, bezitten wij nog een voortreffelijk middel tegen het ongeloof en de vrees, deze vijanden der christelijke liefde, in de herinnering onzer verkiezing ten eeuwigén leven, zooals deze gegrond is op het woord van God, het zwaard des heiligen Geestes (Eph. 6: 17) waarmede wij alle onze vijanden kunnen overwinnen.

Verblijdt u, zegt de Heere (Luc. 10: 20) dat uwe namen geschreven zijn in de hemelen. — Daar is op aarde geene grootere vreugd, geen grooter troost voor den christen, die onder aanvechting is of in verzoekingén, of die tot eene zonde vervallen is, dan de herinnering aan zijne verkiezing en de zekerheid te behooren tot hen wier namen geschreven zijn in het boek des levens (Phil. 4: 3), tot hen, die God verordineerd heeft den beelde Zijns Zoons gelijkvormig te zijn. (Rom. 8: 29). Eene onuitsprekelijke vertroosting smaakt hij, die dit geloof bezit, en telkens weer opnieuw in zijn hart zijne verkiezing overdenkt en overweegt. — Daardoor weet hij, dat God zijn Vader, Die hem ten eeuwigén leven heeft uitverkoren, hem zoo dikwijls hij vallen mocht, liefderijk ondersteunt. (Ps. 37: 24) — Hij zegt altijd in zijn hart: „Zoo God mij heeft uitverkoren en voorbeschikt tot de heerlijkheid zijner kinderen, wie zal mij daarvan dan kunnen scheiden? „Als God voor ons is,” zegt Paulus, „wie zal tegen

ons zijn?” Ja, opdat de verkiezing der genade in ons zoude worden vervuld, heeft Hij Zijnen geliefden Zoon gezonden, in Wien wij den zekersten Borg bezitten dat, wanneer wij de genade des Evangelie's hebben aangenomen, wij ook behooren tot de kinderen Gods, die uitverkoren zijn tot het eeuwige leven. — Het zich bewust zijn van dit heilig raadsbesluit der goddelijke genade, houdt den christen in eene bestendige blijmoedigheid des geestes; het vermeerdert in hem den ijver tot goede werken; het vervult hem met eene vurige liefde tot God en maakt hem tot een vijand van de wereld en de zonde. — Wie zou zoo trotsch en zoo hardvochtig kunnen zijn, dat hij, wetende hoe God hem, uit loutere genade, van eeuwigheid tot Zijnen zoon heeft uitverkoren, niet in hartelijke dankbare liefde tot God ontsteken zou? Wiens karakter is zoo laag en gemeen, dat hij niet alle bekoorlijkheden, alle eer en alle rijkdommen der wereld als louter ijdelheid zal beschouwen, wanneer hij 't weet dat God hem tot een burger des hemels heeft gemaakt?

Dezulken zijn het, die werkelijk God aanbidden in geest en in waarheid, die zoowel geluk als ongeluk aannemen uit de handen huns hemelschen Vaders, en Hem ten allen tijde, en in alles wat zij verrichten, loven en prijzen als een genadigen, rechtvaardigen en heiligen Vader. Vervuld van liefde tot hunnen God en toegerust met de bewustheid hunner verkiezing, vreezen zij dood noch zonde, duivel noch hel. — Zij weten niets van den toorn Gods omdat zij in God niets dan liefde en vaderlijke goedheid jegens hen opmerken. — En wanneer zij in tegenspoed zijn, beschouwen zij die als genadebewijzen Gods, en roepen met Paulus uit (Rom. 8: 35 v.v.): „Wie zal ons scheiden van de liefde van Christus? verdrukking, of benauwdheid, of vervolging, of honger, of naaktheid, of gevaar, of zwaard? (Gelijk geschreven is: — want om Uwentwil worden wij den ganschen dag gedood; wij zijn geacht als schapen ter slachting). Maar in dit alles zijn

wij meer dan overwinnaars door Hem die ons liefgehad heeft."

Johannes zegt dan ook niet zonder grond, dat de ware christenen, wetende dat zij zalig en verheerlijkt zullen worden, in het vertrouwen daarop, zichzelf reinigen gelijk Christus rein is (1 Joh. 3:2, v.v.). En als Paulus zijne jongeren opwekt tot een vroom en heilig leven, maakt hij hen steeds indachtig aan hunne roeping en verkiezing, omdat hij dit als het krachtigste middel beschouwde, om in oprechte christenharten, de liefde tot God en den ijver tot het doen van goede werken aan te vuren. — Daarom sprak ook Christus, de Gezegende, in het openbaar van deze heilige verkiezing, wetende welk een belangrijken invloed de kennis daarvan uitoefende op de heiliging der uitverkorenen.

Maar misschien voegt ge mij toe: Ik weet dat zij, wier namen zijn geschreven in den hemel, reden hebben om altijd goedsmoeds te zijn en God te prijzen met woorden en werken, maar ik weet niet of ik mij tot dat getal mag rekenen; daarom leef ik in gestadige angst en vrees, te meer daar ik mijn zwakheid en mijne geneigdheid tot zondigen mij volkomen bewust ben. Ik gevoel mij niet in staat om de zonde zoodanigen weerstand te bieden, dat ik niet iederen dag door haar overwonnen blijf. En daarbij komt nog, dat ik zoo vaak gebukt ga onder kommer en verdriet, zoodat ik de gramschap Gods, die mij kastijdt, als met eigen oogen aanschouw.

Mijne geliefde broeders, op die twijfelingen antwoord ik u: geloof toch dat dit verzoeken zijn van den duivel, die u op deze wijze tracht te berooven zoowel van uw geloof, als van het vertrouwen dat uit dat geloof voortspruit en dat ons verzekert van de goddelijke genade. Dit kostelijke kleed aan de ziel van den christen te ontrooven is en blijft steeds het doelwit des duivels, omdat hij weet dat niemand waarachtig geloovig is, die geen vertrouwen stelt in al de woorden van God, waarin Hij een iegelijk, die de genade des Evangelie's aanneemt, volkomen

vergeving van zonden en Zijnen vrede belooft. Ik herhale het: wie uit deze goddelijke beloften niet de zekerheid put, dat God een goedertieren en vergevend Vader voor hem is, en die daarom niet met vast vertrouwen de erfenis des hemels tegemoet ziet, die is ook niet recht geloovig en maakt zich de goddelijke genade geheel en al onwaardig. Daarom zegt Paulus (Hebr. 3:6) dat wij het huis Gods zijn, indien wij maar de vrijmoedigheid en den roem der hope tot het einde toe vast behouden. En op een andere plaats (Hebr. 10:35) vermaant hij ons onze vrijmoedigheid niet weg te werpen, welke eene zoo groote vergelding des loons heeft.

Laat ons dan, mijne geliefde broeders! zoo veel in ons is er naar streven om, als goede kinderen, den wille Gods te doen en ons te wachten voor de zonde, zooveel in ons vermogen is, en is het dan dat wij evenwel uit zwakheid nog struikelen, zoo willen wij daarom niet gelooven, vaten des toorns te zijn (Rom. 9:22) of dat wij verlaten zijn van den Heiligen Geest; want wij hebben eenen Voorspraak bij den Vader, Jezus Christus, den Rechtvaardige, Die eene verzoening is voor onze zonden (1 Joh. 2:1, v.v.). Laat ons, mijne geliefden! steeds bedenken wat de heilige Augustinus zegt, namelijk, dat, ofschoon er geen heilige en rechtvaardige bestaat die zonder zonde is, het hem echter aan geene heiligheid of rechtvaardigheid ontbreekt, wanneer hij slechts met zijne geheele ziel de heiligmaking begeert. Wij willen dan ook, als rampen en tegenspoeden ons treffen, 't niet daarvoor houden dat God ons die toezendt omdat Hij onze vijand is, maar veeleer dat Hij dit doet omdat Hij onze genadige Vader is. „De Heere,” zegt Salomo (Spr. 3:12) „kastijdt dengenen, die Hij liefheeft, en Hij geeselt eenen iegelijken zoon dien Hij aanneemt (Hebr. 12:6). Hebben wij alzoo de genade des Evangelie's aangenomen, waardoor de mensch aangenomen wordt als een zoon van God, zoo mogen wij ook niet twijfelen aan Zijne gunst en genade, en als wij weten, dat het woord van God en

de navolging van Christus de blijdschap van ons hart is, dan mogen wij ons overtuigd houden dat wij kinderen Gods zijn en tempelen des Heiligen Geestes; want menselijke wijsheid kan zulke dingen niet teweeg brengen, het zijn gaven van den Heiligen Geest, Die in ons woning maakt door het geloof. Die Geest is het zegel, dat in onze harten de goddelijke beloften, wier zekerheid Hij vroeger in onze zielen heeft ingeprent, bekrachtigt en bezegelt, om ze nu vast en duurzaam te doen zijn door Zijn goddelijk onderpand. „Nadat gij gelooft hebt”, zoo zegt de apostel, (Eph. 1:13, v.v.) „zijt gij verzegeld geworden met den Heiligen Geest der belofte, die het onderpand is van onze erfenis.”

Hoe duidelijk stelt de apostel 't hier voor, dat de Heilige Geest gelijk een zegel is ingedrukt in de harten der geloovigen, daarom noemt hij de Heilige Geest dan ook de Geest der belofte, Die de belofte van het Evangelie bekrachtigt. Deze belofte is — gelijk wij reeds zoo dikwijls gezegd hebben — de blijde boodschap die de vergeving der zonden en het eeuwige leven toezegt aan degenen, die gelooven dat in Christus alle hunne zonden zijn gestraft geworden. Wij allen, die in Jezus Christus gelooven, zijn, volgens Paulus (Gal. 3:26) kinderen Gods. „En overmits wij kinderen zijn, zoo heeft God den Geest Zijns Zoons uitgezonden in onze harten, die roept: Abba, Vader!” (Gal. 4:6). En aan die van Rome schrijft hij (Rom. 8:14 v.v.) „Zoovelen als er door den Geest Gods geleid worden, die zijn kinderen Gods. Want gij hebt niet ontvangen den geest der dienstbaarheid wederom tot vreeze; maar gij hebt ontvangen den Geest der aanneming tot kinderen, door Welken wij roepen: Abba, Vader! Deze Geest getuigt met onzen geest, dat wij kinderen Gods zijn; en indien wij kinderen zijn zoo zijn wij ook erfgenamen.”

Men houde echter in het oog, dat Paulus in deze plaats volstrekt niet spreekt van eene bijzondere openbaring; maar van het getuigenis dat de Heilige Geest, zonder onderscheid, mede-

deelt aan al degenen, die de genade des Evangelies aannemen. Wanneer ons alzoo de Heilige Geest ervan verzekert, dat wij kinderen en erfgenamen Gods zijn, hoe zouden wij dan nog aan onze verkiezing kunnen twifelen? Dezelfde apostel zegt insgelijks in zijnen brief aan de Romeinen (Rom. 8:30, v.v.): „Die Hij tevoren verordineerd heeft, dezen heeft Hij ook geroepen; en die Hij geroepen heeft, dezen heeft Hij ook gerechtvaardigd, en die Hij gerechtvaardigd heeft, dezen heeft Hij ook verheerlijkt. Wat zullen wij dan tot deze dingen zeggen? Zoo God voor ons is, wie zal tegen ons zijn?”

Wanneer ik aldus duidelijk gewaar wordt, dat God mij geroepen heeft, waar Hij mij het geloof geschonken heeft, en de vruchten van het geloof namelijk vrede in het geweten, doeding van het vleesch en levendmaking van den geest, 't zij in meerdere of mindere mate, waarom zou ik dan nog twifelen, of ik wel behoor tot de uitverkorenen Gods? Alle ware christenen toch, dezulken namelijk die het Evangelie gelooven, hebben — wij spreken met Paulus (1 Cor. 2:12), — niet ontvangen den geest der wereld, maar den geest die uit God is, opdat zij zouden weten de dingen die hun van God geschonken zijn: kan het ons dan wel bevreemden, wanneer wij weten, dat God ons van eeuwigheid af het eeuwige leven heeft geschonken?

Menigeen zegt echter, dat niemand zoo vermetel mag zijn, zich te beroemen den Geest van Christus te bezitten. Zij zeggen dat echter in den dwazen waan, dat de christen zich beroemen zou, in het bezit te zijn van dien Geest, door eigene verdiensten, en niet uit loutere barmhartigheid Gods; alsof het eene vermetelheid ware te belijden een christen te zijn, en alsof iemand christen zou kunnen zijn, zonder den Geest van Christus te bezitten; of hoe zouden wij, zonder lage huichelarij, Christus kunnen aanspreken als Heere (1 Cor. 12:3) of God onzen Vader noemen, (Rom. 8:15) zoo de Heilige Geest onze harten en tongen er

niet toe bewoog om zulke dierbare woorden uit te spreken. — En bovendien worden wij door hen, die ons van vermetelheid beschuldigen, omdat wij zeggen dat God ons met het geloof ook den Heiligen Geest schenkt, niet alleen niet teruggehouden om dagelijks het onze Vader te bidden, maar veeleer daartoe aangespoord. — Zeg mij toch, hoe het mogelijk is het geloof af te scheiden van den Heiligen Geest, daar dit toch het meest eigenlijke werk des Heiligen Geestes is. Wanneer het eene vermetelheid is, te gelooven dat de Geest van Christus in ons is, waarom gebiedt Paulus dan aan de Corinthiërs (2 Cor. 13:5) dat zij zichzelve moeten onderzoeken of zij in het geloof zijn, terwijl hij tevens verzekert dat zij verwerpelijk zijn, indien zij niet gewaar worden dat Christus in hen is. — Wel mag het eene groote blindheid heeten, zulke christenen van vermetelheid te beschuldigen, die zich durven beroemen in het bezit te zijn van den Heiligen Geest, daar zonder dien roem het Christendom niet zou kunnen bestaan. Christus echter, Die niet liegen kan, zegt (Joh. 14:17) dat Zijn geest van de wereld niet gekend werd, maar dat Hij veel meer gekend werd door hen bij wie Hij bleef. — Dat dan dezulken onder onze beschuldigers eerst in waarheid christen worden, hunne joodsche inzichten varen laten, en in oprechtheid de genade des Evangelie's aangrijpen; dan zullen zij ook erkennen dat de christenen den Heiligen Geest hebben en weten dat zij Hem bezitten.

Maar wellicht werpt mij iemand tegen, dat de christen, zonder eene bijzondere openbaring niet weten kan of hij in de goddelijke genade staat, en dus ook niet of hij al dan niet is uitverkoren, en misschien beroept hij zich daaromtrent inzonderheid op het woord van Salomo (Pred. 9:1) volgens hetwelk de mensch niet weet of hij wordt gehaat of geliefd, of wel op het door Paulus geschrevene aan de Corinthiërs (1 Cor. 4:4) Ik ben mijzelve van geen ding bewust; doch ik ben daardoor niet gerechtvaardigd.

Ik meen intusschen uit de woorden der Heilige Schrift ten klaarste te hebben bewezen, dat deze bewering ongegrond is. Daar blijft mij alleen over, nog kortelijk aan te toonen dat de beide aangehaalde plaatsen, waarop men zich hierbij voornamelijk beroept niet in dien zin verstaan mogen worden.

Wat dan de uitspraak van Salomo betreft, zoo zal er toch wel niemand gevonden worden, zóó onverstandig, dat hij bij de lezing van het geheele boek, niet duidelijk begrijpen zou, wat Salomo heeft willen te kennen geven, namelijk, dat men zich vergeefsche moeite zou veroorzaken, als men, uit hetgeen ons op aarde wedervaart, wilde opmaken of men van God bemind of gehaat is, daar toch eenerlei wedervaart aan den rechtvaardige en den goddelooze, dien die offert en dien die niet offert, den goede en den zondaar (Pred. 9:2). Hieruit volgt, dat God niet altijd hem, wien hij aardschen voorspoed schenkt, daarmede Zijne bijzondere liefde wil betoonen, evenmin als hij hem, wien hij met tegenspoed bezoekt, daardoor Zijnen haat zou willen te kennen geven. En meent gij, mijn geliefde broeders! tot het besluit te mogen komen, dat de mensch van de goddelijke genade niet zeker kan zijn, omdat die zekerheid niet op te maken is uit hetgeen voorvalt in het rijk der tijdelijke en vergankelijke dingen? Dezelfde Salomo zegt even tevoren (Pred. 3:18, v.v.) dat men niet verklaren kan waarin de ziel der menschen onderscheiden is van die der beesten, daar zij beiden eenerlei adem hebben, en men, zoowel de een als de andere, op dezelfde wijze ziet sterven. Zou men nu uit deze uiterlijke overeenkomst het besluit mogen opmaken, dat onze overtuiging aangaande de onsterfelijkheid onzer ziel alleen op een bloot vermoeden berust? Doch ik acht het overbodig, ter opheldering eener zaak, die zoo klaar en duidelijk is, mij nog meerdere moeite te geven.

Wat nu verder de woorden van Paulus aangaat, hij spreekt hier van de waarneming van zijn ambt als Evangeliedienaar, en

zegt, zich niet bewust te wezen, daarin ontrouw geweest te zijn, ofschoon hij er ook niet zeker van was, alles gedaan te hebben wat zijn plicht van hem vorderde, en daardoor lof te hebben bij God, als een die, gelijk een getrouw huishouder, alles verricht had wat hij verrichten moest. Zoo zal dan ook een rechtschapen en schrander huisbestuurder, van zijn ambt sprekende, 't niet wagen, zich zelve te rechtvaardigen en te verzekeren dat hij zijn plicht en den wil zijns heeren volkomen vervuld heeft, maar het oordeel daarover aan zijnen heer overlaten. Dat dit de ware zin is der woorden van Paulus zal wel door niemand in twijfel worden getrokken, die met eenig oordeel leest en overweegt wat er aan voorafgaat en dat wat er op volgt.

Ik weet wel, dat door enkelen, bij de verklaring der woorden van Paulus, wordt opgemerkt, dat hij, ofschoon hij zich geen kwaad bewust was, zich daarom niet gerechtvaardigd achtte bij God, daar toch, volgens David, (Ps. 19 : 13) niemand zijne eigene verkeerdheden volkomen kennen kan. — Maar deze uitleggers verliezen daarbij uit het oog dat Paulus de rechtvaardiging niet bouwde op de werken maar op het geloof, dat hij alle eigene gerechtigheid verwierp en alleen die gerechtigheid aangreep, welke God ons door Christus schenkt. — Vandaar bedenken zij ook niet, hoe hij volkomene zekerheid had van zijne rechtvaardiging, daar hij wist het geloof te hebben behouden en dat voor hem de kroon der rechtvaardigheid was weggelegd (2 Tim. 4 : 8); zij vergeten, hoe hij er van overtuigd was dat geen schepsel in hemel, op aarde of in de hel, hem zou kunnen scheiden van de liefde Gods (Rom. 8 : 39) en hoe hij verlangde om ontbonden te worden, in het vaste vertrouwen alsdan met Christus te zullen zijn (Phil. 1 : 23). Dit alles ware zelfbedrog geweest, zoo hij niet de zekerheid had, dat hij bij God gerechtvaardigd was, echter rechtvaardig door het geloof en niet door de werken.

Laat ons dan, mijne geliefde broeders, niet langer aan Paulus

een gevoelen toedichten, waaraan hij nooit gedacht heeft, maar waartegen hij veeleer steeds te velde trok door het terechtwijzen van hen, die de rechtvaardiging wilden afmeten naar de werken en niet naar het geloof in Christus onzen Heere.

Maar behalve de twee hierboven genoemde uitspraken van Salomo en Paulus, zou men nog meerdere andere bijbelplaatsen kunnen aanvoeren, waarin wij tot vreeze vermaand worden, en die alzoo in tegenspraak schijnen met de zekerheid der verkiezing. — Wanneer ik al zulke plaatsen wilde ophelderen, zou ik te breedvoerig worden. — In het algemeen wil ik slechts de opmerking maken, dat slaafsche vrees eigen is aan het oude Testament en kinderlijke liefde aan het nieuwe, zooals Paulus zegt in zijn brief aan de Romeinen (Rom. 8 : 15): „Gij hebt niet ontvangen den geest der dienstbaarheid wederom tot vreeze; maar gij hebt ontvangen den geest der aanneming tot kinderen, door welchen wij roepen: Abba, Vader!” En aan Timotheus schrijft hij (2 Tim. 1 : 7), dat God ons niet gegeven heeft eenen geest der vreesachtigheid, maar der kracht en der liefde. — Deze geest is het die Christus, volgens de door den mond zijner profeten gedane beloften, (Luc. 1 : 70) ons heeft geschonken en daardoor bewerkt, dat wij, verlost zijnde uit de hand onzer vijanden, Hem dienen zouden zonder vreeze, in heiligheid en gerechtigheid voor Hem, alle de dagen onzes levens. (Luc. 1 : 74, 75.).

Uit deze en vele andere dergelijke plaatsen der Heilige Schrift, blijkt het ten duidelijkste, dat de slaafsche vrees voor straf, den christen niet betaamt. — En dit wordt ook bevestigd dáárdóór dat deze vrees onvereinigbaar is met de geestelijke blijdschap, die den christen, volgens Paulus (Rom. 14 : 17) eigen is. Hij zegt daar namelijk, dat het koninkrijk Gods is rechtvaardigheid, en vrede, en blijdschap, door den Heiligen Geest. — Dus een ieder, die in het rijk der evangelische genade binnenkomt, is

gerechtvaardigd door het geloof en smaakt hierdoor de vrede des gewetens die weder eene volmaakte, geestelijke, heilige blijdschap ten gevolge heeft. — Vandaar vermaant hij dan ook de christenen herhaalde malen, om ten allen tijde vroolijk te zijn, en zich te verblijden. (1 Thess. 5 : 16. Phil. 4 : 4, enz.). — En Petrus zegt (1 Petr. 1 : 6, v.v.) dat zij, die in Christus gelooven, hoe ook bedroefd zijnde door menigerlei verzoeking, zich nochtans verheugen met eene onuitsprekelijke en heerlijke vreugde.

Waar intusschen de Heilige Schrift den christenen bedreigingen voorhoudt, daar zijn die gericht tot zulke christenen, die de vrijheid misbruiken, en hunne waardigheid als kinderen Gods niet weten te bewaren, die daarom als dienstbaren behandeld en in vreeze gehouden moeten worden, totdat zij leeren smaken hoe goed en vriendelijk de Heere is en het geloof zijne kracht in hen zou openbaren, opdat zij zouden vervuld worden van de kinderlijke liefde, die noodig is om vroom te leven en hen bestendige navolgers van Christus te doen zijn.

En wanneer de heilige Schrift de ware christenen vermaant tot vreeze, dan wordt daarmee niet bedoeld dat zij vreeze zouden hebben voor het oordeel en den toorn van God, even alsof Hij hen aan de verdoemenis wilde overgeven. Integendeel zij weten, gelijk wij reeds vroeger zeiden, door het getuigenis des Heiligen Geestes aan hunnen geest, dat zij door God zijn geroepen en uitverkoren, en dat uit loutere genade, en niet om den wil hunner verdiensten. — Zij twifelen er derhalve in het minste niet aan, of God zal, uit kracht van dezelfde barmhartigheid, hen handhaven in het bezit van de zaligheid, waartoe zij geroepen zijn. Daarom worden dezulken ook door de Heilige Schrift niet vermaand tot slaafsche, maar tot kinderlijke vrees, dat wil zeggen, dat wij, als goede kinderen Gods ons wachten moeten voor alles wat niet in overeenstemming is met den christelijken plicht tegenover den Vader, en iets te begaan dat den kinderen Gods niet betamelijk

is, of den Heiligen Geest die in ons is, bedroeven zoude. (Eph. 4 : 30). En daar wij weten hoe verdorven wij zijn van natuur, moeten wij altijd opmerkzaam en waakzaam wezen, en niet op ons zelve vertrouwen, want in ons vleesch en in onze ziel huisvesten de lusten en begeerlijkheden, die als doodsvijanden des Heiligen Geestes het er steeds arglistig op toeleggen om ons hoogmoedig, zelfzuchtig, gierig en wellustig te maken. — Dat is de vrees, waartoe de Schrift de ware christenen vermaant, die reeds smaakten hoe goed en vriendelijk de Heere is, en die met al hunne krachten Christus trachten na te volgen; terwijl zij deze heilige vrees afleggen in dezelfde mate waarin de oude mensch door hen wordt afgelegd. — Nooit echter mogen ware christenen zich van deze heilige vrees geheel en al ontdoen; want zij is even innig verbonden met de christelijke liefde, als eene slaafsche vrees vreemd en onvereinigbaar met haar is.

Uit al het hierboven gezegde is duidelijk op te maken dat de vrome christen geene reden heeft, om eenigszins te twifelen aan de vergeving zijner zonden en aan de genade Gods. Tot meerderé geruststelling van den lezer, wil ik hier echter nog eenige uitspraken van heilige kerkvaders laten volgen, die de waarheid van het aangevoerde in ieder opzicht bevestigen.

De heilige Hilarius zegt in zijne verklaring van het Evangelie van Mattheus, in het vijfde hoofdstuk: „God wil, dat wij hopen zullen, zonder eenigen den minsten twijfel in het harte te koesteren; want men wordt niet gerechtvaardigd door het geloof, wanneer dat geloof weifelend is.” Volgens deze uitspraak van Hilarius ontvangt alzoo de mensch de vergeving zijner zonden van God niet, wanneer hij aan de verkrijging ervan slechts eenigszins twijfelt. En dit zijn oordeel is volkomen juist; want die twijfelt is een bare der zee gelijk, die van den wind gedreven en op en neder geworpen wordt; zulk een mensch meene niet dat hij iets ontvangen zal van den Heere (Jac. 1 : 6, 7).

Hooren wij thans hoe Augustinus, in zijn handboek, 't ons leert, hoe wij de dwaze gedachten moeten verdrijven, die ons in ons heilig geloof zouden doen wankelen. „Laten de dwaze gedachten” — zoo zegt hij — „ons vrijelijk kwellen zooveel zij willen en ons toeroepen: Wie zijt gij? en waarin beroemt gij u? met welke verdiensten hoopt gij dien roem te zullen kunnen verwerven? Met volkomen vertrouwen antwoord ik dan: Ik weet in wien ik geloofd heb; ik weet dat God uit onbegrensde liefde mij tot Zijnen zoon heeft aangenomen; ik weet dat Hij de waarachtige is en getrouw in de vervulling Zijner beloften, dat Hij in staat is om te geven wat Hij heeft toegezegd, dat Hij alles kan doen wat Hij wil. De menigte mijner zonden kan mij, als ik denk aan den dood des Heeren, geene vrees verwekken; want al mijne hoop is op dien dood gegrondvest. Zijn dood is mijne verdienste, mijne toevlucht, mijn heil, mijn leven en mijne opstanding. Mijne verdienste bestaat in de barmhartigheid des Heeren. Ik ben niet arm in verdienste, tenzij het den Heere aan barmhartigheid mocht ontbreken. En is Zijne barmhartigheid groot, dan zijn ook mijne verdiensten vele. Hoe grooter Zijne macht is om te verlossen, des te zekerder ben ik.” — Op een andere plaats zegt dezelfde kerkvader, tot God sprekende: dat zijne groote zonden en ontelbare tekortkomingen hem zouden kunnen doen vertwijfelen, zoo het woord niet vleesch ware geworden, en hij voegt er bij: „Al mijne hoop en de onwankelbaarheid van mijn vertrouwen is gegrond op Zijn dierbaar bloed, dat voor ons en voor onze zaligheid is vergoten geworden. In Hem leef ik. En terwijl mijn vertrouwen op Hem gevestigd is, verlang ik, Vader! om voor u te verschijnen, niet bekleed met eigene gerechtigheid, maar met die van uwen Zoon Jezus Christus” — Op beide deze plaatsen wordt het door den heiligen Augustinus ten duidelijkste uitgesproken, dat de christen niets te vreezen heeft, maar zeker moet zijn van zijne rechtvaardiging, wanneer

hij, namelijk die zekerheid niet bouwt op eigen verdiensten, maar op het dierbaar bloed van Christus, dat ons rein wast van alle onze zonden en ons verzoent met God.

De heilige Bernardus zegt in zijn eerste preek over de verkondiging des Heeren, dat het niet genoeg is te gelooven, dat de vergeving der zonden alleen afhangt van de genade Gods, noch ook dat wij erkennen, dat er geen goede begeerte kan opwellen in onze harten, of dat wij niet in staat zijn tot eenig goed werk, zoo Hij het niet verleent. Evenmin is het genoeg te gelooven dat wij het eeuwige leven niet kunnen verdienen door onze werken, zoo het ons niet geschonken wordt uit genade. Dit alles, zegt de heilige Bernardus, moet veeleer beschouwd worden als een onzeker beginsel en nog onvasten grondslag des geloofs, daar het bovenal noodig is te gelooven dat onze zonden ons om Christus' wille vergeven zijn. Gij ziet hieruit, hoe door dezen heiligen man geoordeeld wordt, dat het niet genoegzaam is, in het algemeen aan de vergeving der zonden te gelooven, maar hoe het hoofdzakelijk dáár op aankomt dat ieder voor zichzelf gelooft dat zijne zonden hem vergeven zijn om den wille van Christus. — De reden daarvan is duidelijk. — Daar toch de rechtvaardiging u is beloofd om de verdiensten van Christus, zoo maakt gij, wanneer gij niet gelooven wilt door die verdiensten gerechtvaardigd te zijn, God tot een leugenaar en dus ook zijne genade en gunst u geheel en al onwaardig.

Als gij nu zegt: Ik geloof wel aan de vergeving der zonden, en ik weet dat God waarachtig is en getrouw, maar ik twijfel er aan of ik eene zoo groote weldaad wel waardig ben, — dan antwoord ik u, dat de vergeving der zonden geen geschenk, geene genadegift zijn zou, maar een verdiend loon, zoo God u die, om de waardij uwer werken schenken wilde; en ik voeg er nog bij dat God u als gerechtvaardigd aanneemt en uwe zonden u niet toerekent om de verdiensten van Christus, die u geschonken

zijn en die door het geloof ook geheel en al de uwe worden.

Zoo gij derhalve den heilrijken raad van den heiligen Bernardus volgen wilt, geloof dan niet slechts in het algemeen aan de vergeving der zonden, maar past dit geloof op u zelven toe, en geloof zonder eenigen twijfel, dat alle uwe overtredingen om Christus wille u vergeven zijn. Op die wijze zult gij God verheerlijken, daar gij erkent dat Hij barmhartig is en getrouw, terwijl gij zelven voor Zijn aangezicht rechtvaardig en heilig wordt, daar, door dit geloof en deze erkenning, de gerechtigheid en heiligheid van Jezus Christus u ten eigendom is gegeven.

Thans tot onze verhandeling over de verkiezing terugkeerende, beweer ik, dat uit alles wat hierboven gezegd is, ten duidelijkste blijkt, dat de zekerheid der verkiezing den waren christen niet alleen niet schaadt, maar integendeel hoogst voordelig en heilrijk voor hem is. — En wat de niet-uitverkorenen en schijn-christenen betreft, zoo geloof ik ook niet dat zij hun nadeelig kan zijn; want hoezeer dezulken zich ook het geloof trachten op te dringen dat zij behooren onder het getal der uitverkorenen, zij zullen toch nimmer in staat zijn hun geweten daarvan te overtuigen, en diens stem daartegen tot zwijgen te brengen.

Het schijnt evenwel alsof de leer der verkiezing een nadeeligen invloed op hen heeft, daar zij gewoon zijn te zeggen: Als ik toch verworpen ben, wat kunnen mijne goede werken mij dan baten? En behoor ik tot het getal der uitverkorenen, dan word ik zalig, ook zonder dat ik mij afsloof in het doen dier werken.

Mijn antwoord hierop is kortelijk dit: dat zij door deze hunne duivelsche gevolgtrekkingen den toorn Gods tegen zich slechts meerder doen worden. Want God heeft toch de leer der verkiezing den christenen niet bekend gemaakt, om hunne liefde jegens Hem te verkoelen en den lust tot goede werken in hen uit te dooven, maar integendeel om die liefde aan te vuren en dien lust op te

wekken en levendig te maken. De ware christen is daarom in de eerste plaats, vastelijk overtuigd dat hij uitverkoren is ten eeuwig leven en dat hij zalig zal worden, niet om zijne verdiensten, maar om de genadige verkiezing van God, Die tot deze keus niet geleid werd door onze goede werken, maar alleen om daardoor Zijne barmhartigheid te openbaren. — In de tweede plaats beijvert hij zich steeds om goed te doen en het voorbeeld van Christus na te volgen, even alsof zijne zaligheid alleen afhangt van eigen naarstigheid en vlijt. — Hij daarentegen, die door de leer der verkiezing verslapt in het goede, zeggende: als ik uitverkoren ben word ik toch zalig, ook zonder dat ik mij afsloof in het doen van goede werken, toont daardoor ten duidelijkste dat het beginsel zijner daden niet is liefde tot God, maar enkel en alleen eigenliefde. — Mogen zijne werken dan ook al, in het oog der menschen, goed zijn en heilig, in het oog van God, Die op het oogmerk acht geeft, hebben zij niet de minste waarde, ja zijn ze verachtelijk. — En hieruit volgt dan ook, dat de leer der verkiezing zelfs voor de schijn-christenen eer voordan nadeelig is, daar zij hunne geveinsdheid openbaar maakt, waarvan zij, zoolang deze zich verbergt onder het kleed van uiterlijke vroomheid, onmogelijk genezen kunnen worden.

Ik wenschte echter wel, dat dezulken, die zeggen: ik wil geen goed doen, omdat ik, als het tevoren zoo bepaald is, toch zalig zal worden zonder eigen moeite; mij eens uitlegden, waarom zij dan ook, als zij ziek zijn, niet zeggen: ik wil geneesheer noch geneesmiddel, want wat God over mij besloten heeft, zal toch wel gebeuren. Waarom eten zij dan? En waarom drinken zij? Waarom bebouwen zij dan hun land, en planten ze wijnstokken, en benaarstigen zij zich om alles te doen wat tot het onderhoud des lichaams noodig is? Waarom zeggen zij niet liever: al die moeite en al die arbeid is overbodig, daar toch alles wat God omtrent ons leven en onzen dood voorzien en besloten heeft,

evenwel gebeuren zal? Wanneer derhalve de goddelijke voorzienigheid hen niet nalatig en traag maakt in de verzorging van alles wat het lichaam betreft, waarom zou zij dit dan moeten te weeg brengen ten opzichte van hunne christelijke volmaking, die van zoo oneindig veel meer belang is dan het lichaam en alles wat daarmede in verband staat.

Daar wij intusschen zien dat Jezus Christus evenmin als Paulus, uit bezorgdheid dat zij daardoor de verworpenen ergeren zouden, de verkondiging terughielden der waarheid, die den uitverkorenen zoozeer ter opbouwning strekt, daar toch uit liefde tot dezen, de Zoon Gods mensch geworden en aan het kruis gestorven is; zoo moeten ook wij ons niet, door de vrees van den schijn-christenen ergernis te zullen geven, laten terughouden van de prediking der verkiezing aan de ware geloovigen, daar wij gezien hebben hoezeer zij daardoor opgebouwd worden.

Wij zijn aan het einde gekomen van onze beschouwingen, waarmede wij voornamelijk ten oogmerk hadden, de alles overtreffende weldaad die de christen van Jezus Christus den gekruisigde ontvangen heeft, met onze zwakke krachten, te roemen en te verheerlijken, en tegelijk aan te toonen dat het geloof alleen rechtvaardig maakt, dat wil zeggen, dat God al diegenen als gerechtvaardigden aanneemt, die in oprechtheid gelooven dat Jezus Christus voor alle hunne zonden heeft genoeg gedaan, al mogen dan ook, eveneens als het licht onafscheidbaar is van de vlam, die het te voorschijn roept, de goede werken onafscheidbaar zijn van het geloof, dat alleen rechtvaardig maakt. Deze allerheiligste leer, waardoor Jezus Christus even hoog wordt verheven als den menschelijken hoogmoed wordt nedergebogen, is bestreden en zal ten allen tijde bestreden worden door zulke christenen, die joodsche harten in zich omdragen. — Zalig echter hij, die, als Paulus, alle eigen gerechtigheid verwerpt en geene andere wil dan de gerechtigheid van Christus. Met deze gerech-

tigheid bekleed kan hij vol vertrouwen verschijnen voor het aangezicht Gods, en van Hem ontvangen den zegen en de erfenis van hemel en aarde, in gemeenschap met Zijnen eeniggeboren Zoon Jezus Christus, onzen Heere. Hem zij de eere tot in eeuwigheid. Amen.

**De brieven door Paleario kort voor zijne terechtstelling geschreven
aan zijne vrouw en kinderen.**

Mijne geliefde Vrouw,

Ik wilde wel, dat mijne vreugde voor U geen oorzaak van droefheid, en dat het geluk, dat mij wacht, geen bron van tranen voor u was. De ure is gekomen om dit leven te verlaten, om voor mijnen Heere, mijnen Vader en mijnen God te verschijnen. Ik scheid met even groote vreugde als wanneer ik tot de bruiloft van den Zoon des grooten Konings ging. Altijd heb ik mijnen Heere gebeden om mij deze genade in Zijne oneindige barmhartigheid en goedheid te bewijzen. Daarom, mijne geliefde vrouw, moet de wille Gods en mijne tevredenheid u goeden moed doen houden. Gij zijt veel verplicht tegenover uwe verweesde familie, die mij overleeft. Houd ze staande, leid ze in de vreeze Gods. Wees hun tegelijk vader en moeder. Ik ben thans slechts nog een nuttelooze grijsaard van zeventig jaren. Onze kinderen moeten door hun deugd en door hun vlijt zichzelf genoeg zijn. Moge God de Vader, moge onze Heere Jezus Christus en de Heilige Geest met u zijn.

Uw man,

AONIO PALEARIO

ROME den 3 Juli 1570.

Mijne geliefde Kinderen,

De voorkomendheid der heeren om mij heen verloochent zichzelf niet in de laatste ure, waarin ik mij bevind; zij veroorloven mij aan U te schrijven. Het behaagt God mij op zulk een wijze tot Zich te roepen, die U misschien hard en pijnlijk zal toeschijnen. Wanneer gij echter goed bedenkt, dat ik deze beproeving met overgave, ja zelfs met vreugde aanvaard, dan zult gij U gemakkelijker aan Zijnen wil onderwerpen. Ik laat u na, als vaderlijk erfgoed: vlijt en deugd met het weinige vermogen, dat U nog overig is

Voedt uwe jonge zuster op, zooals God u leiden zal. Groet Aspasia en Aonilla, mijne geliefde dochters. Mijne ure nadert. Moge de Heilige Geest U troosten en beschermen!

Uw vader,

AONIO PALEARIO

ROME den 3 Juli 1570.

Nog enkele bladzijden zijn te vullen en daar we hiervoor tot heden geen voldoende stof van Paleario konden vinden, willen we een en ander mededeelen uit de geloofsbelijdenis van PETER MARTYR VERMIGLI, zijn tijd- en landgenoot. Deze Italiaansche prior moest in 1542 zijn klooster te Lucca ontvluchten naar den vreemde, om aan de woede zijner vijanden, die hem ter verantwoording hadden geroepen, te ontkomen. Deze geloofsbelijdenis was een schrijven aan de inwoners van Lucca, aan wie hij zoo dikwijls het zuivere Evangelie had mogen verkondigen.

„In de artikelen van ons geloof wordt ons niets anders voorgehouden dan de kennis Gods, daar deze door het verstand slechts onvolkomen en benaderend mogelijk is. In God gelooven wil zeggen: belijden, dat de God van den Bijbel de alleen ware is, dat Hij onze Vader is en de almachtige Schepper aller dingen en tegelijk het hoogste Goed. Wie dat goed in iets anders stelt, een andere gelukzaligheid zoekt, kan niet van harte zeggen, dat hij in God gelooft. „Welgelukzalig is het volk, wiens God de Heere is.” (Ps. 144 : 15) God is Vader in zooverre Hij de Vader van Jezus Christus is en door Hem ook onze Vader zijn wil en ons als Zijne erfgenamen aanziet.

Christus de Zoon is aan God gelijk, Hij is het Woord en God is het Woord; zonder zonde heeft Hij ons Gods beeld openbaar. Hij is onze God en Heere, Die tegelijkertijd onze Broeder geworden is. Wie zou zulk een Heere, Die onze Broeder zijn wil, versmaden, om eenen anderen na te volgen, die alleen maar steeds een tiran kan zijn? Wie zou, zulk een Leidsman verlatende, zich bij diens vijanden voegen, die toch ook de onze zijn? „Wat mij betreft, ik geloof niet, dat iemand dit ooit doen zal, die eens de zoetigheid der heerschappij van Christus gesmaakt heeft.” Laten we ons veeleer verheugen in de rijen te kunnen treden dergenen, die onder de banier van dezen verhevenen en goeder-tierenen Heere verzameld zijn, Die zoowel de macht als den wil heeft om ons bij te staan.

Deze Christus is geboren uit Maria, door de werking des Heiligen Geestes. Terwijl de heidenen gedicht hebben, dat de goden in zondige lichamen nedergedaald zijn om in de zinnelijke lusten der menschen te deelen, zoo leert ons het Christendom, dat God het menschelijk lichaam verheerlijkt heeft, doordat Hij

dat ter woning verkoos. Welk een machtige aansporing om ons te behoeden voor aardsche begeerten en hartstochten.

Christus heeft geleden en is gestorven voor ons. Waarom moest dit echter geschieden? Had God geen andere wegen kunnen vinden, om ons te verlossen? Maar alleen op deze wijze kon slechts aan de Goddelijke gerechtigheid worden genoeg gedaan. Dat God juist dit middel verkoos, bewijst hoe zwaar onze schuld, hoe groot de Hem aangedane belediging was, hoe diep wij ons hebben te verootmoedigen en hoe zeer wij Hem moeten danken, dat Hij den Onschuldige in onze plaats heeft doen boeten, en dat Hij om ons te redden, Zijnen eeniggeboren Zoon niet gespaard heeft. Daar vertoont zich op het duidelijkst zoowel de gerechtigheid als de barmhartigheid Gods. Behalve de verlossende en zondenuitdelgende macht, heeft het lijden en sterven des Heeren ook de werking om ons geduld te leeren in den nood en de vervolging om Zijnen wil. Wie Christus toebehoort, die kruisigt zijn vleesch en verzaakt de wereld, want het vleesch begeert tegen den Geest, en de Geest tegen het vleesch (Gal. 5 : 17). Daarom kan men zich niet genoeg verwonderen over de dwaasheid dergenen, die reizen ondernemen om de lidteekenen van den heiligen Franciscus te zien, maar zich bitter beklagen, wanneer zij om Christus wil, aan lijf of goed schade moeten lijden.

De opstanding en de hemelvaart van Christus is de overwinning, de verheerlijking des Heeren. De opstanding is het zegel van onze rechtvaardigmaking. Het wederkomen ten gerichte zal niet plaats vinden om der ongeloovigen wil, want deze zijn reeds veroordeeld, maar opdat aan alle menschen openbaar worde, waarom velen, die den naam van Christus hebben gedragen, tot de verdoemenis en anderen tot de zaligheid zijn bestemd geweest. Want God wil niet, dat Zijne gerechtigheid, die op aarde voor velen verborgen is, het voor altijd blijve.

Wat den Heiligen Geest betreft, zoo is vanwege de verschillende beteekenis van het woord geest, wel te overwegen, wat de Bijbel leert; voornamelijk moeten we op die plaatsen acht geven, in welke de Heilige Geest onderscheiden van den Vader en van den Zoon voorkomt, zooals Matth. 28 : 19; Joh. 1 : 33; 14 : 16; 16 : 13 en andere. Hij moet niet in de plaats worden gesteld van de gaven, deze komen eerst van Hem. Hij is het, Die het geloof

werkt en door Wien wij komen tot de vrijheid der kinderen Gods. Het troostelijke in het geloof in den Heiligen Geest is, dat geen engel, geen ondergeschikt dienaar daartoe gesteld is om ons te ondersteunen, maar, dat de Goddelijke Geest Zelf ons tot het goede bekwaam maakt en het geloof formeert, dat tot de zaligheid leidt.

De Kerk is een verborgen lichaam, door den Heiligen Geest geregeerd; in zooverre is zij onzichtbaar. Zij is echter ook zichtbaar, zij bestaat uit degenen, die openlijk het Evangelie belijden, als zoodanig is zij katholiek, dat beteekent algemeen, zij is niet aan de een of andere plaats gebonden (Juist uit de katholiciteit besluit Vermigli, dat Rome niet het noodwendige middelpunt en de zetel der alleen ware Kerk is). Zooals God Heere der gansche aarde is, zoo is het lichaam van Christus, de Kerk, voor de geheele aarde bestemd, niemand is daarvan uit te sluiten wanneer hij slechts in Christus gelooft en zich aan de Heilige Schrift houdt. Wie boven de Schrift uitgaat en meeningen van menschen daaraan toevoegt, die vervalt tot ketterij. Zulke inzetten van menschen worden in overvloed gevonden in de Roomsche Kerk, die aan de zuivere Christelijke eeredienst veel van heidenschen oorsprong toegevoegd heeft. Zij, die zich houden aan de oorspronkelijke, zuivere leer, verwerpen zulke bijgeloovige gebruiken; zij weten dat daardoor de verdienste van Christus wordt verdonkerd en de eere, welke alleen Gode toekomt, wordt gegeven aan de schepselen, en dat men Hem wil vereeren buiten de verkondiging van Zijn levendmakend Woord. De Roomsche Kerk wil haar dwalingen met geweld aan de zielen opdringen; vandaar de verdeeldheid in de christenheid. Het lichaam van Christus zal echter onbewogen en onoverwonnen vaststaan tot op den jongsten dag.

De ware leden der Kerk zijn vereenigd, om zich onderling op te bouwen; dit is de taak van de Kerk, doch niet om opperheerschappij en aardsche macht uit te oefenen, schatten te verzamelen, landen te bezitten of oorlog te voeren. De Kerk heeft alleen geestelijke wapenen: het Woord en den Geest. Rome strijdt tegen het Woord Gods, het wil niet, dat de alleen ware grond van onze rechtvaardigmaking wordt gepredikt, het wil de menschen door zijn decreten en constituties gebonden houden. De

sacramenten, voornamelijk het avondmaal, heeft het vervalscht, het laatste is niet meer als 't ware „een zichtbaar woord van de goedheid Gods”, een getuigenis van de liefde van Christus tot ons, een gedachtenismaal van zijnen dood, een werkzaam onderpand van onze vereeniging met Hem.

De Kerk heeft buiten Christus geen ander opperhoofd noodig; zij kan er geen twee hebben, Christus en de Paus; alle lidmaten moeten alleen aan Christus onderworpen zijn. (In onzen tijd zou Vermigli er bijgevoegd hebben, dat de Kerk ook geen Synodaal Bestuur of heerschappij van den Staat kan dulden) Wanneer men zegt: de paus is een tweede opperhoofd onder Christus, dan kan dit worden toegegeven; de ervaring leert intusschen, hoe dit tweede opperhoofd zijn ambt heeft waargenomen.

Zondenvergeving worden slechts zij deelachtig, die door het geloof met Christus vereenigd zijn. Het geloof is de aanneming van de aangeboden goddelijke barmhartigheid. De Heilige Geest overreedt tot deze aanneming, welke voor den natuurlijken mensch onmogelijk is, vanwege zijn aangeboren verdorvenheid. De Heilige Geest is werkzaam in de prediking van Gods Woord, dat de verzoening verkondigt, en verder in de sacramenten, als de zichtbare teekenen van Gods beloften en weldaden. De sacramenten zijn niet werkzaam doordat men er bloot, uitwendig aan deelneemt. Alleen wanneer wij dat gelooven, wat in de sacramenten zichtbaar geleerd wordt, worden zij voor ons een onderpand des heils.

De zonde is de oorzaak des doods; door Christus wordt echter de zonde vergeven en uitgedelgd en tegelijk den dood overwonnen. De opstanding des lichaams is geen gevolg van het geloof, want goeden en kwaden zullen beide opstaan, doch de geloovigen staan op ten leven en ter zaligheid. In deze hope ligt een rijke troost onder het lijden en de wederwaardigheden van het aardsche leven, zij is de triump der ware geloovigen. Hun zal evenals Christus een verheerlijkt lichaam geschonken worden. De zondaren gelooven dit niet, omdat zij Gods macht slechts afmeten naar hetgeen zij voor oogen zien.

Het eeuwige leven eindelijk, bestaat in de bevrijding van de zonde, in volkomen liefde tot God, in zuivere kennis van Zijn wezen, in onverstoorbare vereeniging met Christus, den Eerst-

geborene uit de dooden. Wanneer wij door den Heiligen Geest gedreven de Schrift lezen, wanneer wij vurig tot God bidden, wanneer wij onder lijden ons tot Hem opheffen of door de prediking des Woords diep worden aangegrepen in het binnenste, welk een vreugde, welk een troost ondervinden wij dan niet! En toch is dat slechts een klein begin, waaruit we echter kunnen opmaken wat de reine, volkomene zaligheid des eeuwigen levens zijn zal".

Vertaling van een gedeelte uit: **Peter Martyr Vermigli
Leben und ausgewahlte Schriften; hrg. von Dr. C.
Schmidt. Elberfeld 1858.**

I N H O U D .

	Bladz.
INLEIDING	3
EERSTE HOOFDSTUK	13
Over den toestand der menschen vóór en na den val.	
Over het beeld en de gelijkenis Gods, waarnaar de mensch geschapen is.	
Over de erfzonde.	
De mensch zou uit zich zelve door de verdorvenheid zijner natuur, zonder de genade Gods, allerlei groote zonden begaan.	
TWEEDE HOOFDSTUK	16
Waartoe God de geschrevene wet gegeven heeft.	
De wet eischt dat wij al onze hoop op God zullen stel- len, en bereid zijn om uit liefde tot Hem, zelfs ons leven en alles wat wij bezitten, te verliezen.	
Wie onze naaste is.	
De vijfvoudige taak der wet.	
De eerste taak der wet is, dat zij de zonde moet in 't licht stellen.	
De tweede bestaat daarin, dat zij de zonde moet doen toenemen.	
De derde taak der wet bestaat in het aanwijzen van den toorn van God.	
De vierde in het benemen van alle hoop op zaligheid.	
De vijfde taak der wet bestaat daarin, dat zij ons de noodzakelijkheid moet doen gevoelen om naar een' middelaar te zoeken om zalig te worden.	

DERDE HOOFDSTUK	19
De mensch kan zich niet beklagen dat hij zonder zijne schuld in zonde ontvangen en geboren is geworden, daar ook zonder zijne verdienste, de rechtvaardigheid door Christus verschenen is.	
Daar de zonde van Adam niet méér macht heeft dan de gerechtigheid van Christus, zoo kan deze gerechtigheid allen evenzeer rechtvaardig maken, als de zonde van Adam in staat is geweest, om allen aan de verdoe- menis over te geven.	
De grootheid der zonde moet in den zondaar geen twij- fel veroorzaken.	
Het is eene groote ondankbaarheid, te weten dat Jezus Christus voor onze zonden gestraft is geworden, en toch daarover te denken om door de verdiensten van anderen dan van Hem, gerechtvaardigd te worden.	
VIERDE HOOFDSTUK	29
Hoe wij het beeld van God weder verkrijgen.	
Als de geloovige ziel de bruid van Christus is geworden, is zij ook in 't bezit gesteld van al de schatten van Christus, haren bruidegom.	
Al de werken die Christus gedaan heeft, worden ook aan de geloovige ziel, als bruid van Christus meege- deeld.	
Hoe de ziel tot de zekerheid komt dat zij de bruid is van Christus.	
Wat het Evangelie is.	
Basilius, Augustinus, Ambrosius, Origenes, Bernardus en Hilarius zeggen dat de rechtvaardiging niets te maken heeft met de verdiensten der menschen.	

De werken der geloovigen zijn, hoewel nog onvolkomen,
Gode welgevallig.

Wat Jacobus verstaat door de werken en door het
geloof.

VIJFDE HOOFDSTUK 54

Hoe de christen Christus aandoet.

Christus een voorbeeld ter navolging voor den Christen.

De oorzaak van het kruis der geloovigen.

Hoe de uitdrukking van Paulus en Jacobus, dat de
lijdzaamheid bevinding werkt, verstaan moet worden.

ZESDE HOOFDSTUK 61

Vier hulpmiddelen tegen het ongeloof: Het gebed. —

De herinnering aan den doop. — Het gebruik van
het sacrament des avondmaals. — De zekerheid dat
men uitverkoren is.

Die het Evangelie aanneemt is zeker van zijne verkiezing.

Ongeluk is geen zeker bewijs dat men tot de verworpenen behoort.

De mensch kan zeker zijn van Gods genade.

De Schriftuurplaatsen, die met bedreigingen tot de vreeze
Gods vermanen, heffen de verkiezing niet op.

De heilige Schrift verschrikt met slaafsche vrees de
schijn-christenen, en met kinderlijke vrees vermaant
zij de goede christenen.

AANHANGSEL.

De brieven door Paleario kort voor zijne terechtstelling
geschreven aan zijne vrouw en kinderen 88

Een en ander uit de geloofsbelijdenis van Peter Martyn
Vermigli 89